

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti
Člověk a jeho svět
diplomová práce

Autor: Bc. Veronika Slabá
Studijní program: M 7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy (ZS1)
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Veronika Slabá
Studium:	P17K0027
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název diplomové práce:	Online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět
Název diplomové práce AJ:	Online worksheets in the educational area Man and his World for the 1st grade of primary school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je vytvořit online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, konkrétně pro 1. pololetí. Tyto pracovní listy pak ověřit v pedagogické praxi a reflektovat. Teoretická část práce bude zaměřena na pracovní list jako didaktický prostředek a teorii pracovních listů. Praktickou část pak bude tvořit minimálně 10 návrhů online pracovních listů ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět z 1. pololetí včetně ověření a reflexe.

PRŮCHA, Jan a kol. (2009). Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří (2013). Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

SKUTIL, Martin a kol. (2011). Pedagogický a speciálně pedagogický slovník. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3855-0.

Garantující pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.11.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou závěrečnou práci na téma *Online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět* vypracovala samostatně pod vedením vedoucí závěrečné práce doc. PaedDr. Martiny Maněnové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu, které jsem v této diplomové práci použila.

V Hradci Králové dne 23. února 2022

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce, doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph.D., a to za její vstřícný přístup, cenné rady, upřímná doporučení a především podporu, která pro mě byla velkou motivací během celého období vzniku této práce. Velmi si toho vážím.

Dále děkuji své kolegyni Ing. Andree Maxové za podporu, konstruktivní kritiku a vzájemnou spolupráci, která pro mě byla mimořádnou zkušeností. Děkuji kolegům i nejbližším přátelům a pedagogům, kteří podporovali tvorbu této práce, protože stejně jako já, věří v její přínos a uplatnění ve výuce dětí v 1. třídě ZŠ.

V neposlední řadě děkuji dětem, které v pracovních listech propůjčily své hlasy myšce. Jsou jimi Nela Luxová – Rozmarýnka a Michal Leško – Heřmánek, kteří žáky učivem provází a díky nimž jsou všechna videa a připravené materiály naprosto jedinečné.

Zejména děkuji za oporu svému manželovi a synovi, kteří mi zajistili takové podmínky, abych vzniklé didaktické materiály mohla vytvořit, realizovat natáčení a dabing videí, a především samotnou diplomovou práci řádně dokončila.

Anotace

Bc. SLABÁ, Veronika. *Online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 97 s. Diplomová závěrečná práce.

Hlavním tématem této diplomové práce s názvem *Online pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět* je vzdělávací oblast Člověk a jeho svět v 1. ročníku základní školy. Teoretická část popisuje pojem pracovní list, jeho význam a náležitosti nezbytné pro výuku právě v 1. ročníku. Zabývá se mimo jiné specifikací žáka mladšího školního věku, tedy dítěte od 6 do 9 let. Zmíněny jsou též zásady tvorby, metody práce s pracovními listy a jejich začlenění do výuky prvouky, zvláště v měsících, kdy děti ještě neumí číst a psát. Cílem praktické části je představení jednotlivých online interaktivních pracovních listů právě pro žáky 1. třídy. Součástí praktické části je též metodika a postup vzniku jednotlivých listů, tvorba jejich obsahu a reflexe dotázaných učitelů, rodičů a žáků. Na ověření vybraných listů v praxi se podíleli celkem tři učitelé, dva rodiče a dva vybraní žáci – dívka a chlapec, kteří v tomto školním roce navštěvují 1. ročník ZŠ a jsou tedy cílovou skupinou těchto pracovních listů. Výzkumné šetření probíhalo formou rozhovorů, dotazů a vyplnění předložené tabulky dle vybraných kritérií.

Klíčová slova: *Člověk a jeho svět, RVP, žák mladšího školního věku, 1. ročník, online pracovní listy, online výuka, prvouka, výuková videa, moderní didaktické pomůcky*

Annotation

Bc. SLABÁ, Veronika. *Online worksheets in the educational area Man and his World for the 1st grade of primary school*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 97 pp. Diploma Degree Thesis.

The main topic of the Master's thesis named *Online worksheets in the educational area Man and his World for the 1st grade of primary school* is an educational area Man and his World, especially in the 1st grade of a primary school. The theoretical part describes the term "a worksheet", its meaning and necessary essential for using during the 1st grade of a primary school. As well as it is focus also on specification of a pupil of younger school age, it means from 6 to 9-year-old child. Principles of the worksheet creation, methods of working with worksheets and subsequently its implementation in a class, which is attended by non-readers and non-writers, is described in this chapter of thesis, too. The goal of the practical part is introduction of all online interactive worksheets intended for previously mentioned pupils of the 1st grade. Practical part consists of methodology and the process of creating and developing of the worksheets, creation of its content and last, but not least, the reflection of the interviewed teachers, parents, and pupils. The verification was made by three teachers, two parents and two pupils – a girl and a boy, who both attend the 1st grade of primary school. So, they are a target group. The research was done by dialogues, questions, and evaluation of the submitted chart according to selected criteria.

Key words: *Man and his World, RVP (Curriculum framework), younger school-age (from 1st to 3rd grade of elementary school), 1st grade of elementary school, online worksheets, online education, natural science, educational videos, modern didactical aids*

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

1	Úvod	1
1.1	Cíle diplomové práce	2
2	Žák v prvním ročníku ZŠ	4
2.1	Dítě v období raného školního věku.....	6
2.1.1	Dovednosti žáka a specifika vhodných činností pro žáka v 1. třídě	8
2.1.2	Úroveň kognitivních funkcí	10
2.1.3	Třídní učitel v 1. třídě a jeho role.....	12
3	Pracovní list ve vyučování na 1. stupni ZŠ	15
3.1	Didaktické prostředky.....	15
3.1.1	Didaktické prostředky v 1. ročníku ZŠ	16
3.2	Pracovní list jako didaktický prostředek.....	18
3.2.1	Funkce pracovních listů ve vyučování	20
3.2.2	Druhy pracovních listů	22
3.2.3	Zásady tvorby pracovních listů	25
3.2.4	Typy úloh v pracovních listech	26
4	Oblast Člověk a jeho svět na 1. stupni ZŠ.....	28
4.1	Zařazení pracovních listů do RVP ZV.....	28
4.2	Naplnění klíčových kompetencí	29
4.3	Cíle oblasti Člověk a jeho svět v 1. období.....	30
4.4	Tematické okruhy a stanovené výstupy pro oblast Člověk a jeho svět v 1. období..	32
5	Soubor online interaktivních pracovních listů.....	34
5.1	Vztah obsahu pracovních listů k RVP ZV.....	34
5.2	Postup při tvorbě pracovních listů	35
5.2.1	Příprava a rešerše dostupných materiálů a podkladů	35
5.2.2	Platforma Wizer.me.....	36
5.2.3	Zvířecí hrdina jako průvodce	38

5.2.4	Výuková videa.....	40
5.2.5	Komplikace při tvorbě pracovních listů.....	44
5.3	Struktura a obsah online pracovních listů.....	46
5.4	Hodnocení vypracovaných pracovních listů.....	50
5.5	Online interaktivní pracovní listy	52
5.6	Reflexe pracovních listů	59
5.6.1	Shrnutí výsledků reflexe a osobních rozhovorů	61
6	Závěr.....	67
7	Seznam zdrojů.....	70
8	Seznam tabulek a obrázků.....	75
9	Přílohy	76

1 Úvod

Svou diplomovou práci bych ráda uvedla citátem Jana Amose Komenského:

„Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou.“

Domnívám se, že právě tento citát nejlépe vyjadřuje mé důvody výběru tématu a záměr, s jakým jsem tuto práci vytvořila. Současné měsíce jsou pro společnost, naši zemi i pro celý svět nelehké. Pandemie koronaviru Covid-19 ukázala a znovu nám všem připomněla, co je v životě opravdu důležité a jak mnohé věci kolem nás stále vnímáme jako samozřejmé. Z pohledu pedagoga vnímám, že rovněž pomyslně „posvítla“ na aktuální situaci, ve které se nachází naše školství. Díky bezprecedentním situacím tedy začaly v posledních měsících ve vyučovacím procesu vznikat nové standardy, nové možnosti a zvláště nové potřeby.

Jak je ale výše uvedeno v citátu, změna musí přijít od učitele, který by neměl ignorovat soudobé trendy v edukaci dětí. Naopak by měl využívat možností, které mohou úroveň výuky zlepšit a v případě distanční výuky podpořit její zkvalitnění tak, aby byla pro žáky co nejvíce přínosná. To se ale bohužel mnohdy neděje.

Po mém krátkém osobním průzkumu mezi základními školami vyšlo mimo jiné najevo, že v tomto ohledu byla během pandemie často až nedostatečně vyučována prvouka v 1. ročníku. Důvodů mi bylo od mých kolegů sděleno několik, mezi opakovaně zmíněnými byla nedostupnost online materiálů, nemožná realizace práce s nečtenáři při distanční výuce, navíc mnoho dětí na začátku první třídy pochopitelně neumělo ani psát. Práce s pracovním sešitem a dalšími běžnými pomůckami byla proto téměř nemožná a začala postrádat významu. Učitelé v mém blízkém okolí opakovaně konstatovali, že dostupné výukové materiály pro ně nejsou dostačující, současně ale oni sami nejsou schopni online materiál vytvořit, ať už z časových či jiných důvodů.

Je nutné podotknout, že soubor vzniklých pracovních listů je primárně určen pro žáky 1. ročníku základní školy. Jak budu dále rozvíjet v teoretické části své práce, jedná se o velmi specifickou skupinu dětí, a to zvláště z důvodu osvojování dovedností čtení a psaní. Jelikož jsou patrné značné rozdíly úrovní dovedností také v porovnání prvního

a druhého pololetí 1. třídy, zaměřila jsem se ve své diplomové práci pouze na 1. pololetí. O to více jsou znalosti a dovednosti dětí v rámci obou pololetí v materiálech zohledněny. V rámci mé diplomové práce jsem se tedy zaměřila na tvorbu pracovních listů určených pro 1. pololetí 1. ročníku ZŠ z oblasti prvouky a v diplomové práci Ing. Andrei Maxové pak najdeme soubor pracovních listů určených pro 2. pololetí 1. ročníku ZŠ, který formou i obsahem na mé pracovní listy volně navazuje a v praxi je tak možné s dětmi používat námi vytvořené materiály jako jeden kompaktní materiál po celý školní rok.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit sérii celkem deseti pracovních listů pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět pro 1. ročník ZŠ v online platformě Wizer.me. Dále bylo cílem tyto vytvořené pracovní listy reflektovat. Cílem teoretické části bylo vymezit očekávané znalosti dítěte při nástupu do 1. ročníku, dále vymezit pracovní list jako didaktický prostředek a specifika a význam oblasti Člověk a jeho svět v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

1.1 Cíle diplomové práce

Při zahájení příprav této diplomové práce jsem si stanovila hned několik cílů, kterých chci touto prací dosáhnout. Hlavním z nich bylo **vytvoření série deseti online interaktivních pracovních listů**, které budou svým obsahem v souladu s požadavky a výstupy dle RVP ZV a budou primárně určeny pro výuku prvouky v 1. ročníku základních škol.

Dílním cílem bylo **zpopularizování oblasti Člověk a jeho svět**. Mou snahou bylo, aby vzniklé pracovní listy byly svou formou a obsahem ojedinělé, zajímavé a především atraktivní, a to nejen pro nás, učitele, ale především pro samotné žáky. Pracovní listy vytvořené v online prostředí mají za úkol dětem **představit vybrané učivo hravou formou, zpestřit běžnou výuku** a pomoci představit učivo dětem, které jsou v současné době z různých důvodů odkázané na distanční výuku. Užitečné mohou být též žákům, kteří dokonce ani online vyučované nejsou a mohly by mít kvůli své absenci potíže s osvojením nové látky či shrnutím probraného tématu.

V praktické části bylo cílem **představit proces přípravy vytvoření pracovních listů, tvorbu, postupy, jejich kritéria pro danou věkovou skupinu**. Neopomenutelná je část zabývající se reflexí, díky které vzniklo hned několik připomínek pro další možnou

tvorbu podobných materiálů. Nutné byly v průběhu vypracování materiálů také závěry a reflexe kolegů, rodičů i dětí, které tak bylo možné průběžně zakomponovat.

Jak jsem již několikrát konstatovala, online interaktivní pracovní listy jsou určeny dětem, a proto bylo mým hlavním cílem, abych maximálně využila potenciálu online prostředí, umožnila dětem snadnou dostupnost listů, namotivovala je ke vztahu k jejich okolí, vybídla je i formou online pomůcky k praktickému poznávání přírody a prostředí, ve kterém žijí a umožnila jim **propojit jejich znalosti s praktickými úkoly**. To vše bych ráda dětem zprostředkovala atraktivní, hravou a zábavnou formou, která by, dle mého názoru, rozhodně neměla v první třídě chybět.

2 Žák v prvním ročníku ZŠ

Pro vytvoření tak konkrétního výukového materiálu jako jsou online pracovní listy je důležité dobře vědět, kdo bude cílovou skupinou a pro koho je tedy tato pomůcka určena. Já jsem si již předem stanovila, že se bude jednat o velmi specifickou věkovou skupinu, a to žáky v prvním ročníku základní školy. Specifická skupina žáků je to proto, že se jedná o děti které právě zahájily povinnou školní docházku na základní škole. Do školy tedy přichází s různou úrovní znalostí, ne všechny děti mají z MŠ osvojené návyky, ne všechny děti mají znalosti vhodných vzorců chování, neznají prostory školy a především jsou také povahově velmi různorodí. Očekává se, že děti, které nastoupí do školy, neumí číst, psát ani počítat, za to jsou stále hravé, a proto je zajímavá a osobitá již samotná příprava pomůcek pro takovou skupinu dětí. Kromě výše zmíněných aspektů je nutné zohlednit navíc vývoj potřebných dovedností, ke kterému v průběhu roku dojde, rozvoj znalostí a pokrok v osvojování návyků, což jak lze předpokládat, bude probíhat též u každého žáka jiným tempem. Nejen proto jsem se před vytvářením online pracovních listů zaměřila na obecnou charakteristiku, dovednosti a psychomotorický vývoj dítěte vstupujícího do 1. ročníku a snažila se následně jednotlivé pracovní listy připravit s ohledem na své zkušenosti z učitelské praxe i všechny zjištěné poznatky a potřeby dětí.

Období žáka, který nastoupil do prvního ročníku základní školy volně navazuje na období tzv. předškolního věku. V době, kdy ještě dítě není školou povinné, zažívá období hry. Dítě chodí do školky, jeho způsob života lze označit jako bezstarostný. Velký prostor zaujímá jeho fantazie, většinu dne věnuje právě hře a rozvíjí své dovednosti pozorováním a nápodobou. Z důvodu nápodoby chování a pozorování je zásadní co a koho dítě sleduje, od koho se učí. V tomto období lze proto považovat za podstatné, v jakém prostředí a v jaké rodině dítě vyrůstá. Rodina je pro dítě vstupující do školy zdrojem jistoty a bezpečí a ze zkušeností, které v domácím prostředí získá, během dne ve školním prostředí čerpá. *„Rodina dítěti zprostředkovává různé zkušenosti. Základní poznatky, které zde získá, ovlivní způsob, jakým bude zpracovávat další informace a jak na ně bude reagovat. Dítě zde získané informace zobecňuje a očekává, že stejným způsobem bude fungovat i okolní svět“* (Vágnerová, 2021, s. 14). Je nutné zmínit, že naopak v případě, kdy je situace v rodině nevyhovující či jinak nepříznivá, může v takové chvíli škola nezájem rodiny dokonce kompenzovat, což opět dokazuje nezbytnost učitelovy bdělosti, pozornosti vůči dětem i potřebu značné dávky empatie. *„Analýza situace současné rodiny*

a děti v ní ukazuje, že se stále více do popředí dostávají různé varianty problémovosti. V extrémním případě, kdy rodina neplní své funkce směrem k dítěti, je pro mnoho dětí škola místem, kde je jim podána pomocná ruka, kde se setkávají se vstřícností a zájmem ze strany dospělých, kde kompenzují životní těžkosti z rodiny, kde mají šanci naučit se strategiím překonávání těžkostí, nezdarů a neúspěchů“ (Franclová, 2013, s. 14). Učí se projevovat své pocity a názory, formulovat myšlenky, interpretovat různé sociální signály a my bychom měli dětem vybranými aktivitami tyto činnosti a jejich vývoj podpořit.

Jak uvádí Vašutová (2005, s. 45) „*Pro paměťové procesy je typická obraznost, citovost a živelnost.*“ Nejen rodinné zázemí a vzory dítěte mají vliv na jeho vývoj a rozvoj jeho dovedností. „*Vývoj dítěte je individuální, každé dítě je jiné a ve vyzrání jednotlivých oblastí může být značný rozdíl*“ (Bednářová, Šmardová, 2021, s. 2). Každé dítě se tak vyvíjí dle svého tempa, míry stimulace svého okolí a na základě úrovně své zralosti pro danou dovednost. První limity, kdy se úroveň vybraných znalostí a dovedností očekává, nastávají až ve chvíli, kdy dítě zahajuje zmíněnou školní docházku. Pro dítě taktéž nadchází další zásadní období jeho života, a to období mladšího školního věku. Nástup do 1. třídy je v životě dítěte velmi zásadní událost, která mnohé mění. To, jak se dítě ve škole chová, jak změnu zvládá, jak se adaptuje na chod školy i připravené činnosti a aktivity, ovlivňuje hned několik faktorů. Z těchto důvodů bychom jejich sledování a rozvoji měli věnovat pozornost nejen my, ale hlavně pedagogové, kteří mají na starosti předškolní přípravu dítěte již v mateřské škole. Jedná se konkrétně o oblasti:

- motoriky, grafomotoriky
- zrakového vnímání a paměti
- sluchového vnímání a paměti
- vnímání prostoru
- vnímání času
- základních matematických představ
- řeči (myšlení)
- sociálních dovedností
- sebeobsluhy (samostatnosti)
- hry (Bednářová, Šmardová, 2021, s.2)

Nástup do školy je v životě dítěte první veliký mezník. S povinnou školní docházkou se dítě v České republice setká jakožto předškolák i v rámci mateřské školy. Tentokrát se ale v jeho životě objevuje mnoho nového. „*Od nynějška už bude jedinec trvale – jako dítě, jako dospívající, jako dospělý – konfrontován s povinnostmi a úkoly, na jejichž plnění závisí kvalita jeho současného, ale i budoucího života*“ (Franclová, 2013, s. 16). Nejprve zmíním novou roli. Dítě je součástí stálého kolektivu a poprvé vystupuje v roli žáka. Dochází každý den do školy, kde je požadováno dodržování určitých pravidel, plnění povinností, den má svůj přesný režim stejně tak jako rituály, které se na půdě školy odehrávají napříč všemi ročníky. Dítě rozvíjí své schopnosti, dovednosti a poprvé se můžeme setkat se sebehodnocením. Dochází k porovnávání dítěte v kolektivu, je požadována určitě úroveň znalostí, dovedností, schopností a úspěšnost dítěte v těchto oblastech může ovlivnit jeho sociální postavení v rámci ročníku. Právě porovnávání, zážitek z úspěchu i seznámení s chybou vnímá každé dítě jinak, na což bychom jakožto učitelé měli myslet.

Dle Vágnerové (2000) prochází dítě od nástupu do 1. ročníku základní školy celkem třemi fázemi:

- **raný školní věk** – od nástupu do školy, přibližně od 6 do 9 let
- **střední školní věk** – dospívání, přibližně od 8 do 12 let, kdy dítě přechází na 2. stupeň ZŠ
- **starší školní věk** – pubescence, od 12 let do 15 let, kdy dítě ukončí základní vzdělání

2.1 Dítě v období raného školního věku

Pro cíle této diplomové práce je stěžejní období raného školního věku, které začíná, jak je výše uvedeno, přibližně v šesti letech života dítěte. Jedná se o období, kdy se dítě z předškoláka rázem stává školákem a dochází k mnoha změnám v jeho životě, stejně tak jako se mnoho změn odehrává v něm samém. Kromě těch sociálních a emočních, dochází též ke změnám tělesným a psychologickým.

Dítě vstupuje na základní školu, přizpůsobuje se pravidlům, novému prostředí a částečně opouští tzv. období hry. Ačkoliv hravost a fantazie v činnostech přetrvává, vyžadována je od něj pozornost a soustředění tentokrát pouze na jeden podnět. Dítě se učí soustředit

například jen na paní učitelku, na zadanou práci a nenechat se rozptylovat prostředím či spolužáky. (Šmelová, Petrová, Suralová, 2012) Pokud dítě přechází z mateřské školy do 1. ročníku základní školy, pak předpokládáme, že je už dostatečně zralé. Zralost dítěte je pro nás a naši práci v 1. ročníku velmi důležitá, protože od ní se odvíjí úroveň připravených aktivit, rozsah učiva, metody a formy výuky a další. Je nutné podotknout, že pakliže v praktické části připravuji pracovní listy z prvouky pro děti z 1. ročníku, pak lze předpokládat, že budou s listy pracovat už pár dní po zahájení školní docházky, a proto musím očekávat, že zápis do 1. ročníku prověřil, že jsou všechny skutečně zralé na to, aby zvládly nastoupit do základní školy a zahájit školní docházku se vším, co k ní patří. Školní zralost můžeme definovat jako: „...*dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu; nebo alespoň bez větších obtíží, nejlépe s radostí a dychtivostí*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2). Pokud je tedy dítě v raném školním období zralé, pak obecně můžeme říci, že je způsobilé absolvovat vyučování ve škole.

Jak jsem již konstatovala, po zahájení školní docházky dochází u dětí mnohdy poprvé k sebehodnocení. Docházet k tomu může například proto, že se děti poprvé ocitají ve skupině svých vrstevníků a přitom všichni plní stejně zadanou úlohu, která jim bude následně ohodnocena. Dítě je tak poprvé v přímém srovnání s ostatními spolužáky a je to prostor pro porovnávání a zpětnou vazbu přímo pro něj. Pro dítě je to ale také informace, do jaké míry se cítí úspěšné. Je proto nutné tuto skutečnost neignorovat a o to citlivěji si sestavit systém hodnocení tak, aby děti chybu vnímaly jako prostor pro zlepšení, uměly s ní pracovat, a i v případě neúspěchu, se ve třídě cítily dobře.

Na výše zmíněné bychom měli brát zřetel rovněž při přípravě aktivit a činností, jakými jsou mimo jiné i online pracovní listy. Zohlednit musíme pozornost žáků, která trvá v tomto případě jen několik minut, častěji střídat kratší aktivity a odpovědně vybírat také typ úloh a cvičení.

Pro shrnutí, dítě je v období raného školního věku ve velmi nelehké pozici. Vstupuje do role žáka, přijímá zodpovědnost za své školní povinnosti, domácí přípravu na vyučování, dodržování pravidel chování i školních rituálů. Jedná se o období změn, a to jak zmíněného sociálního postavení, tak proměn vývojových. Dochází k prohloubení sebezpoznání. Dítě se začíná vnímat ve srovnání s ostatními, stává se více samostatným,

přetrvává zájem o hru i poznání nového. Je třeba jej správně a vhodně stimulovat k rozvoji svých dovedností, schopností i návyků tak, aby svou roli žáka i s ní spojené závazky zvládlo co nejlépe.

2.1.1 Dovednosti žáka a specifika vhodných činností pro žáka v 1. třídě

Žák v první třídě prochází bez pochyb během prvního školního roku obrovským vývojem. Tento souvislý proces je o to náročnější, že probíhá téměř ve všech rovinách, které se rozhodneme blíže zkoumat. Ať už se jedná o tělesný vývoj a pohybové dovednosti, kognitivní funkce či znalosti a vědomosti.

Co šestileté dítě prožívá a v jaké fázi je jeho fyziologický vývoj v období, kdy je žákem 1. třídy, lze představit v několika základních bodech, které ve své publikaci *Krok za krokem 1. třídou* představila Zdenka Kreislová (2008):

- dítě má velkou potřebu pohybu
- je snadno unavitelné
- již má ustáleno, zda preferuje pro zadané činnosti levou nebo pravou ruku
- zvládá koordinaci pohybů
- dochází neustále k rozvoji hrubé motoriky
- vnímá authority, přijímá jako autoritu dospělého, snaží se ho napodobit
- touží po tom, být milováno
- má smysl pro humor
- věci bere vážně, převládá svědomitý přístup
- často přeceňuje své síly

Z výše uvedeného výčtu je možné čerpat poznatky, které budou následně podstatné pro stavbu a obsah pracovních listů, které jsou maximálně podřízené právě dovednostem dětí v 1. ročníku tak, aby je zvládly vypracovat.

Je nutné respektovat, že dítě je snadno unavitelné, přesto překypuje energií. Úkoly by měly být četnější, za to svých obsahem spíše kratší a pestřejší. Pro dítě v 1. třídě je obecně vhodnější sada více kratších úkolů než pouze jeden až dva velké, u kterých neudrží pozornost. Nelze přeházet skutečnost, že šestileté děti soustředí svou pozornost na danou činnost přibližně 5 – 10 minut. Učitel by měl zvládat předvídat,

jak dlouho bude činnost přibližně trvat, případně děti nechat odpočinout, zakomponovat do vyučování výukové hry, které žáky znovu aktivizují a namotivují k další činnosti, například k dokončení pracovního listu.

Co se týče koordinace pohybu, můžeme do vyučování i do obsahu pracovních listů začlenit praktické a pohybové úkoly, které děti rozvíjí, a to zvláště v oblasti psychomotoriky. Můžeme zakomponovat do vyučování běžné i neobvyklé pomůcky, které hodinu zpestří a opět se pokusíme o upoutání pozornosti všech žáků. Současně by učitel měl mít na paměti, že žáci jeho chování kopírují, opakují, napodobují a on je pro ně role-modelem, tedy vzorem, od kterého děti přejímají projevy jednání i reakce.

Fakt, že se žáci v 1. třídě mnohdy sami přeceňují, nastavují si vyšší cíle, můžeme korigovat například bonusovými úkoly nebo nepovinnými částmi pracovního listu. Stále ale v takové podobě, aby bylo reálné, že děti zvládnout taková cvičení vyřeší. Bonusová cvičení mohou plnit funkci motivační, zajímavou i zábavnou.

Pokud přehlédneme individuální rozdíly mezi žáky v rámci jedné třídy, například nadané žáky nebo žáky s SPU, pak můžeme obecně konstatovat, že se od žáků v 1. třídě očekává již určitá míra samostatnosti. Předpokládaná je taktéž orientace v prostoru i v čase, pravolevá orientace a povědomí o režimu dne. To potvrzuje také Vágnerová (2005a), která blíže specifikuje, že se se světem kolem sebe, znalostí kalendáře, hodin a dalších témat seznamují žáci v předmětu prvouka. To ostatně též dokazují v praktické části této práce, kdy jsou pracovní listy chronologicky seřazené tak, aby se děti s vybranými tématy seznamovaly v logickém sledu.

Právě v rámci prvouky děti své znalosti o okolním světě rozvíjí, stejně tak by měly více vnímat prostředí, které je obklopuje, zajímat se o funkci věcí v jejich okolí a tím se osamostatňovat. Dítě už by mělo samostatně pracovat dle zadaných pokynů, být samostatné také co se týče kontextu vztahu dítě – rodič. Dítě by mělo zvládnout být součástí vyučování bez účasti rodičů. V případě, že tomu tak u všech dětí není, měl by se situace chopit učitel, který může ke snazší adaptaci dětí i k rozvoji potřebných dovedností svým chováním výrazně přispět.

2.1.2 Úroveň kognitivních funkcí

Již jsem zmínila, že kromě pohybových a dalších dovedností se učitel v 1. ročníku základní školy musí zaměřit také na dosaženou úroveň kognitivních funkcí. Dle P. Kulišťáka (2003) lze kognitivní funkce chápat jako souhrn procesů a operací, díky nimž si uvědomujeme okolní svět i nás samé. Kognitivní znamená poznávací nebo též vnímající. Již jsem konstatovala, že v období přechodu dítěte z mateřské školy do základní školy dochází k prudkému rozvoji právě těchto funkcí. Variant, jak funkce rozdělit a které z nich do výčtu zařadit, je několik.

Pro potřeby této diplomové práce jsem se rozhodla pro rozdělení dle Jucovičové a Žáčkové (2014), které člení kognitivní funkce do třech základních oblastí:

1. Myšlení a řeč
2. Paměť a pozornost
3. Percepčně motorické funkce, zrakové a smyslové vnímání, motorika

Očekávanou úroveň těchto kognitivních funkcí by měl učitel brát při své práci s dětmi v potaz. Zejména pak při tvoření didaktických materiálů, jakými jsou mimo jiné právě online pracovní listy. Učitel by měl materiály vytvořit tak, aby nejen vyhovovaly potřebám žáků, ale především aby je rozvíjely a aby odpovídaly požadované úrovni a úkoly tak byly pro žáky splnitelné a přiměřené.

Nyní budu více konkretizovat jednotlivá specifika každé z výše zmíněných kategorií:

1. Myšlení

Dítě se pomalu oprostuje od symbolického tzv. předoperačního stádia, kdy využívá pro činnosti svou fantazii a kdy uvažuje egocentricky. Přechází do tzv. stádia konkrétních operací, kdy už neuvažuje o předmětech symbolicky. Uvědomuje si stálost tvarů, počtů, množství apod. Vztahy mezi předměty chápe, dokáže díky tomu o nastoleném problému uvažovat a snaží se jej vyřešit. (Kohoutek, 2008)

V tomto období dochází k velmi důležitému a principiálnímu přerodu, kdy je dítě schopné provádět již konkrétní logické operace, zvládne s informacemi pracovat.

Podle určitých kritérií dokáže informace hodnotit, třídít, dávat je do logických souvislostí. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012) To je pro nás z pohledu procesu učení a osvojování nových znalostí velmi významné.

Do popředí se tak před fantazií dostává realita. Při konkrétních myšlenkových operacích, které jsou rovněž pro toto období příznačné, z reality a z vlastní zkušenosti dítě vychází. (Šimíčková-Čížková, 2004)

2. Paměť a pozornost

Vnímání se v tomto období neustále vyvíjí, zlepšuje. Psychický vývoj zažívá vzestup. Dítě dokáže obecně pracovat vytrvaleji, soustředěněji, dokáže pečlivě nejen pozorovat, ale také zkoumat. Jeho pozornost podporuje jeho zvědavost, zájem o bádání, které se v tomto období děje záměrně. (Langmeier, Krejčířová, 2006) To souvisí s rozvojem jejich představivosti. Přesto je jejich pozornost stále spíše krátkodobá a spontánní. Proto je žádoucí, aby úkoly byly zajímavé, poutavé a raději kratšího rozsahu.

Paměť a její kapacita se ale u dětí v tomto období může lišit, a to právě v závislosti na pozornosti. Jestliže v předškolním věku byly děti stimulovány hrami na rozvoj paměti, jsou schopny svou pozornost lépe koncentrovat a tím si snadněji a lépe danou informaci pamatovat. (Jucovičová, Žáčková, 2014) Stále ještě se ale soustředí vždy na jeden podnět.

Při nástupu do školy je pro děti zásadní mechanická paměť, kterou používají při situacích a procesech, které se stále opakují. Právě opakování je v tomto období velmi zásadní, dítě si utváří rituály a návyky, které k jeho běžnému školnímu dni bezprostředně patří. Jeho kapacita paměti se zvyšuje a stejně tak i rychlost, za jakou si dítě dokáže informaci zapamatovat. (Vágnerová, 2005b)

3. Percepčně motorické funkce, zrakové a smyslové vnímání, motorika

Dítě více vnímá své okolí a sebe jako součást skupiny, celku. Dokáže se vcítit do ostatních, rozvíjí svůj smysl pro zodpovědnost, například za vypracované úkoly. Přesto bychom měli stále do hodin zapojovat didaktické hry – společenské i pohybové.

Neměli bychom opomíjet, že v tomto období by dítě mělo zažít pocit jak výhry, tak prohry. Dítě by se mělo učit formou didaktických her podobné situace řešit, vnímat a pochopit podstatu soutěže a rozvíjet tak pocity empatie i radosti z úspěchu.

Na základě osobní zkušenosti z vlastní pedagogické praxe očekávám od zdravého žáka, bez jakéhokoliv omezení, že v prvním ročníku bude dostatečně **pohybově vyspělý**, tedy samostatný v sebeobsluze, zvládne provést pohybovou činnost na základě pokynu, je schopné **samostatně pracovat** na přiměřeném úkolu, zná a umí dodržovat **pravidla slušného chování i pravidla společně sjednaná**, tedy například při obsluze počítače, tabletu či jiné pomůcky, se kterou bude manipulovat. Dále dokáže žák rozlišit **pravolevou orientaci, koordinovat své pohyby, rozlišovat zrakové a sluchové vjemy**. Pokud si ale přesto není jisté, nebo potřebuje cokoli zopakovat, pak v takové situaci zvládne formulovat otázku a samostatně se zeptat. Při plnění úkolu dokáže provést **jednoduché logické a myšlenkové operace**, umí se **vědomě učit, dávat pozor a vnímat** zadané podněty. Dítě dokáže zapojit svou **fantazii**, nebojí se o úkolu **přemýšlet tvořivě**. A právě na základě těchto charakteristik i výše zmíněných kognitivních funkcí byly níže vytvořené pracovní listy vytvořené. Přesto je důležité připomenout, že biologický věk není s věkem kalendářním v tomto období totožný a je vhodné vždy zohlednit možnosti a potřeby aktuální sestavy žáků, které v dané třídě jsou. Stejně tak musíme brát v potaz temperament dětí a přiměřenost zvolené aktivity.

2.1.3 Třídní učitel v 1. třídě a jeho role

V této podkapitole se budu věnovat roli soudobého učitele v 1. ročníku, neboť je ve školním životě žáka klíčová. Učitel vede žáky k osvojování a fixování vědomosti, procvičování získaných dovedností, učí je novým návykům a rozvíjí jejich schopnosti. To není ale to jediné, co ve vztahu učitel a žák dokážeme pojmenovat. Období 1. ročníku lze v několika ohledech vnímat jako období specifické. Toto období je někdy označováno též jako věk střízlivého realismu. Dítě se soustředí na okolní svět, chce se učit nové věci, chápat prostředí kolem sebe, vnímá ho jako nezkreslené. O to důležitější roli hraje v tomto období kromě rodiče právě učitel. (Langmeier, 2006) Na prvním stupni základní školy se jedná o nejmladší děti, proto by neměly chybět herní prvky, osvojování učiva formou hry a zapojení moderních a vhodných pedagogických metod a forem výuky.

Je nutné konstatovat, že v období prvního stupně základní školy a zejména v 1. ročníku, tráví učitel s dítětem ve své třídě většinu času, které dítě ve škole během jednoho dne

stráví. Má tak vliv na jeho postoje, názory, vnímání sebe sama i vzorců chování, se kterými se setkává. Učitel je pro něj vzorem. Je jakýmsi facilitátorem, který může ovlivnit jeho přístup k učení, motivovat jej k dalšímu poznání, zájmu o jednotlivé předměty. Bezpochyby může samozřejmě všechny tyto oblasti ovlivnit také negativně. Také proto by učitelé měli být ti, co si důležitost této funkce uvědomují, přijímají tuto zodpovědnost, vnímají svou práci jako poslání, jsou vnitřně motivovaní rozvíjet sebe i své žáky.

Ve chvíli, kdy se dítě stane žákem, přebírá povinnosti a závazky, které jsou na něj v rámci vyučování kladeny, setkává se s novou autoritou – učitelem, respektuje jeho pokyny a stává se součástí organizovaného kolektivu svých vrstevníků. (Štefanovič, 1967) To vše má na každého jednotlivého žáka ve třídě dopad. To, do jaké míry a jak rychle adaptace na novou roli proběhne, může učitel rovněž pozitivně ovlivnit a tím i vztah, který žák ke škole a školnímu prostředí může do budoucna mít. Jeho úkolem je jeho osobní zájem o klima třídy. Dále rozvíjet své žáky nejen v rámci jednotlivých předmětů, ale také mezipředmětových vazeb, v oblasti komunikace, porozumění a spolupráce. Měli bychom vzít v potaz i význam spolupráce s rodiči žáků. V tomto ohledu je nutné vnímat školu jako otevřený systém, kdy pro chod školy a tříd nejsou stěžejní pouze vztahy uvnitř, ale také vztahy s lidmi mimo školní prostředí, jako je například vztah učitel – rodič. *„Škola není izolována od svého okolí, je okolím ovlivňována a zpětně na okolí působí. Pro efektivní práci školy je nutné optimalizovat vztahy uvnitř i vně školy, mít vybudovanou tzv. vztahovou síť školy“* (Obst, Prášilová, 2002, s. 8). Z výše uvedeného vyplývá, že role učitele není snadná. Pedagogických dovedností, které jsou od učitele v 1. ročníku základní školy předpokládány, není málo. Pro přehlednost zmiňme alespoň ty stěžejní, mezi které Kyriacou (2004, s. 23) řadí:

- plánování a přípravu
- realizaci vyučovací hodiny
- řízení vyučovací hodiny
- klima třídy
- kázeň
- hodnocení prospěchu žáků
- reflexi vlastní práce a sebehodnocení, evaluaci

Učitel by si měl být své role a jejího významu vědom, nezneužívat skutečnosti, že je pro děti vzorem a jakousi modlou. Naopak by měl využít tohoto faktu ve prospěch osobnostního vývoje dětí a jejich vztahu ke vzdělání a touze po poznání a učení. To si ze strany učitele žádá zodpovědný přístup a kladný vztah nejen ke své práci, ale především právě k dětem. Pokud chce ale učitel žáky rozvíjet, měl by je soustavě poznávat. Měl by pozorovat vývoj všech svých žáků, vnímat je jako skupinu, ale rovněž jako jednotlivce, a průběžně je analyzovat v kontextu s výchovně-vzdělávacím procesem.

3 Pracovní list ve vyučování na 1. stupni ZŠ

V této kapitole se budeme věnovat podrobněji obecnému pojmu didaktické prostředky a poté konkrétnímu didaktickému prostředku, a to učební pomůcce pracovní list, jež je stěžejní pro praktickou část této práce. V jednotlivých podkapitolách se objeví bližší definice, představení typů pracovních listů, funkcí pracovního listu ve vyučování a zásad jeho tvoření.

3.1 Didaktické prostředky

V každém vyučovaném předmětu v 1. ročníku základní školy, tedy nejen v prvouce, si nastavujeme krátkodobé a dlouhodobé cíle, kterých s dětmi chceme dosáhnout. Ať už se jedná o cíle vzdělávací, výukové, výchovně-vzdělávací či obecné, k jejich naplnění používáme tzv. didaktické prostředky. Jak uvádí Jan Průcha (2009, s. 258) ve své publikaci: „*Didaktický prostředek označuje všechny předměty a jevy, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují výuku a s použitím odpovídajících výukových metod a organizačních forem napomáhají při dosahování výchovně-vzdělávacích cílů.*“ Jinými slovy lze také říci, že se jedná o jakékoliv materiální předměty či věci, kterými stanovených cílů dosáhneme. Toto tvrzení potvrzuje také J. Maňák, který se ve své publikaci vyjadřuje o didaktických prostředcích jako o důležité součásti vyučovacího procesu, zejména pak o prostředcích materiálních, které: „*...zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu*“ (Maňák, 2003, s. 50). Důležité je, aby však byly dostatečně názorné, vhodné a adekvátní. Výběr má tedy značný vliv na to, jak funkční daný didaktický prostředek vzhledem k situaci a obsahu učiva bude. (Skalková, 2007) Znamená to tedy, že pokud vybere učitel vhodný didaktický prostředek, může tak zefektivnit výuku, pozitivně ovlivnit fixaci vybraného učiva žáky, snadněji dosáhnout stanovených cílů a v neposlední řadě motivovat žáky k další práci. Lze usuzovat, že je vyučování bude v důsledku více bavit. Rambousek definici materiálních didaktických prostředků ještě více rozšiřuje a blíže specifikuje, že za didaktické prostředky, lze považovat také: „*...metody a formy vyučování a učení, didaktické zásady, verbální a mimoverbální komunikační prostředky učitele a žáka, jejich vědomosti a dovednosti, ale též obsah vyučovacího procesu, který je jednak předmětem vyučovací a učební činnosti, jednak prostředkem vytváření vědomostí, dovedností a návyků a zároveň prostředkem rozvoje schopností a utváření vlastností žáků*“ (Rambousek, 2014, s. 5).

Dle V. Rambouska (1989) je lze pro větší přehlednost rozdělit do šesti hlavních kategorií:

- a) **učební pomůcky** – př. učebnice, modely, školní obrazy, prezentace, audiozáznamy, aplikace
- b) **metodické pomůcky** – př. příručky, odborná literatura, sbírky úloh a testů
- c) **zařízení** – př. informační a komunikační technologie, přístroje, nářadí, nástroje
- d) **didaktická technika** – př. tabule, data projektor, přehrávač, počítač
- e) **školní potřeby** – př. sešity, psací potřeby, barvy, pomůcky – pravítka, úhломěry, kružítko
- f) **výukové prostory** – př. exteriéry, dílna, laboratoř, tělocvična

Pokud se tedy učitel naučí své žáky opravdu vnímat, což já osobně považuji zejména v 1. ročníku základní školy za žádoucí, budou mu didaktické prostředky užitečným nástrojem napříč všemi vyučovanými předměty, žáci budou stimulováni k učení a naváže se smyslový a rozumový kontakt s učivem. Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že se s vývojem metod a forem výuky budou vyvíjet také materiální prostředky i učební pomůcky, je příhodné, aby soudobý učitel sledoval aktuální trendy ve vyučování i v zájmech svých žáků a dokázal jim tak výuku co nejlépe přizpůsobit.

3.1.1 Didaktické prostředky v 1. ročníku ZŠ

Jak výše uvádím, za didaktické prostředky považujeme všechny materiální předměty, které lze ve vyučování využívat a které chod výuky i dosahování stanovených cílů pozitivně ovlivňují. Janiš (2006, s. 10) ve své publikaci specifikuje didaktické prostředky takto: „V nejširším slova smyslu jsou didaktickými prostředky chápány všechny prostředky materiální (např. reálné předměty, jevy, názorné pomůcky, tabule aj.) a nemateriální (např. metody, organizační formy výuky aj.) povahy, které přispívají k celkové efektivitě vyučovacího procesu.“ Vzhledem k modernizaci vzdělávání, ale též v souvislosti s probíhající pandemií koronaviru Covid-19 došlo v českých školách k posunu v oblasti používání počítačů, video-pomůcek, dostupných online programů, aplikací a dalších moderních technologií. To se týkalo všech dětí na základních školách, žáků prvních ročníků nevyjímaje. Můžeme považovat, ve srovnání s předchozími roky, tyto ročníky za přelomové, neboť se již v první třídě mohou děti dostat k práci s tablety, interaktivními tabulemi či televizí nebo s digitálními materiály a online výukovými programy.

Ačkoliv stále považujeme za samozřejmě didaktické pomůcky jako jsou například hmotné předměty, obrázky a obrázkové kartičky (tzv. flashcards), modely, audio pomůcky, pracovní sešity a učebnice, tištěné materiály, slovníky, encyklopedie a další, je nezbytné brát v potaz také moderní didaktické prostředky, které nám změna přinesla. Děti, které v minulém školním roce nastoupily do 1. ročníku, tedy v roce 2021, strávily většinu školních dní v domácím prostředí a byly vzdělávány formou tzv. distanční výuky. Byli to právě žáci a v mnoha případech také sami učitelé, kdo se naučili pracovat s dostupnými platformami a programy umožňující vzájemnou komunikaci, zasílání studijních materiálů a dalších činností, které alespoň částečně napomohly průběhu tzv. online výuky. Přesto ale obecně nemůžeme úroveň znalosti ICT považovat za dostačující. Spektrum možných didaktických prostředků, které lze do výuky zapojit, se výrazně mění a o to více je třeba vývoj respektovat a umět na něj pohotově reagovat. Výuka na dálku, ať už z jakéhokoliv důvodu, ale není důvod k tomu, aby se učitel didaktických pomůcek vzdal a vyučoval přes monitor neefektivní frontální výukou, která by v takovém případě mohla mít na žáky spíše negativní dopad v důsledku slabé motivace pro další učení.

V případě prezenční i distanční výuky bychom si měli o to více uvědomovat funkci didaktického prostředku. Dle Průchy (2009) kromě věku, vědomostí, zkušeností a preferencí našich žáků, bychom měli brát v potaz kritéria na základě kterých nakonec didaktický prostředek zvolíme.

Zohlednit musíme:

- sledovaný cíl
- konkrétní obsah výuky
- charakter předváděných jevů
- vědomostní a myšlenkovou úroveň žáků
- připravenost učitele pro použití konkrétního didaktického prostředku
- podmínky pro nasazení daného didaktického prostředku (Průcha, 2009)

Pro první třídu, stejně tak jako pro další ročníky na 1. stupni, uvažujeme kromě výše zmíněného, o psychickém vývoji dětí a stejně tak zohledňujeme vhodnost prostředku v kontextu aktuální skladby dětí v ročníku. Aktuálně bychom měli zohlednit také formu výuky (distanční či prezenční). Výběr didaktických prostředků v 1. ročníku je

o to specifickější, že je nutné rozmýšlet také nad úrovní požadovaných dovedností žáků – zda zvládnou pomůcku vůbec používat, zda je pro činnost nezbytné, aby uměli číst a psát a zda tyto dovednosti pro manipulaci a používání pomůcky budou potřebovat. Jestliže zmíněná kritéria zvážíme a vyhodnotíme správně, pak nám dostupná škála didaktických prostředků umožní vybrat ten správný. Díky širokému spektru a variabilitě takových prostředků je můžeme do vyučování zapojovat pravidelně a dle potřeby realizovat vždy odlišné aktivity s různými pomůckami.

3.2 Pracovní list jako didaktický prostředek

Populárním didaktickým prostředkem jsou během poslední let didaktické pomůcky, které jsou jakýmsi novým trendem ve vyučování a jejich používání ve výuce probíhá téměř standardně na denní bázi. Didaktické pomůcky napříč jednotlivými předměty jsou na prvním stupni zkrátka stále na svém vzestupu. V prvních třídách, potažmo na celém prvním stupni jsou didaktické pomůcky velmi vděčnou součástí vyučování, neboť učitelé mohou pomocí učiva demonstrovat a žákovi lépe pochopit. Dle Průchy (2013) lze všechny učební pomůcky chápat jako jakékoliv předměty, které zprostředkují nebo napodobují realitu a jelikož žákovi napomáhají svou názorností, vyučovací proces usnadňují.

Já osobně vnímám soudobé didaktické pomůcky jako nenahraditelný nástroj, který mi umožňuje zavádět nové učivo atraktivní formou, pro děti lépe představitelnou a také samotné osvojování učiva nebo procvičování je pro děti hravé a zábavné. To má velmi příznivý vliv na proces osvojování učiva i jejich motivaci k dalšímu učení a poznávání, ať už se jedná o český jazyk, matematiku, prvouku či jakýkoliv jiný předmět. Didaktické pomůcky jsou velmi vděčnou součástí vyučování pro svou jednoduchost, praktičnost a především dostupnost. Mnohé se v současné době totiž dají i vlastnoručně vyrobit.

Distanční výuka výrazně ovlivnila výběr didaktických pomůcek a v současných dnech je naneštěstí tato forma výuky stále aktuální z důvodu nepřestávajících karantén a izolací. Očekává se, že školy na takovou situaci musí reagovat a vyučování i výběr pomůcek tomu přizpůsobit. V mnoha školách dochází v těchto týdnech téměř běžně k tzv. hybridní výuce. Hybridní neboli smíšená výuka spojuje prvky prezenční a distanční výuky. V České republice je realizována tak, že část dětí je přítomna na prezenční výuce přímo

ve škole a děti, které z důvodu onemocnění nemohou být ve škole, sledují vyučování na počítačích a jsou tak přítomny distančně. Je tedy nutné uvažovat o didaktické pomůcce, která by dokázala v takové době obstát v případě prezenční i distanční výuky.

Jestliže budu zvažovat výběr pomůcky pro 1. ročník, potažmo celý 1. stupeň základní školy, z vlastní pedagogické praxe a osobní zkušenosti jak s prezenční, tak distanční výukou považuji za nejvhodnější didaktickou pomůcku pracovní list. Pracovní list je velmi užitečným nástrojem, který lze velmi pohotově přizpůsobit znalostem, úrovni dovedností dětí i rozsahu probíraného učiva. Jak uvádí Čapek (2015, s. 124) „*Pracovní list je souborem úkolů, cvičení didaktického obrazového materiálů apod., který slouží zpravidla k samostatnému procvičování žáka nebo mu poskytuje vodítko k jeho práci. Pracovní list mohou využívat i dvojice nebo skupiny, např. u skupinové práce.*“

Jeho vhodnost na 1. stupni základních škol potvrzuje též všestrannost využití v různých částech vyučovací jednotky. Řadíme jej mezi materiální didaktické prostředky a mohou se v něm objevovat obdobné textové úlohy jako například v pracovních sešitech. Co je ale zásadní, umožňuje učiteli pohotově zareagovat na edukační proces a aktuální potřeby v daném předmětu. Ať už se tedy jedná o seznámení s novým učivem, procvičování nebo opakování, pracovní list můžeme užít ke všem těmto aktivitám, které lze zapojit téměř do jakékoli části vyučovací hodiny. Dle M. Maněnové (2014) je předností pracovních listů jejich variantnost v kontextu úloh i aktivit a naopak absence rozsáhlých výkladových textů. V pracovním listě je tak větší prostor pro praktická cvičení či úkoly.

Kromě variability obsahu a možnosti vypracování ve dvojicích, skupinách i jednotlivě během samostatné práce, je nutné vyzdvihnout nutnost vizuální podoby této pomůcky. Pracovní list by měl žákům pomoci především s vizualizací i lepší představou o učivu. Jeho zpracování je tak pro upoutání pozornosti žáků a následně i snazší osvojení učební látky více než podstatné.

Pokud budeme uvažovat stále o vhodnosti pracovního listu pro 1. stupeň ZŠ, potom je nutné vyzdvihnout jedinečnost a přínos pracovního listu ve vyučovací hodině napříč všemi vyučovanými předměty. Znovu připomínám, že je navíc možné připravit obsah materiálu tak, aby se dal použít v rámci požadované části hodiny, což je též velmi ojedinělé. Pracovní list je totiž univerzální pomůckou, kterou pokud se naučíme připravit a používat efektivně, může nám být přínosem napříč všemi vyučovanými předměty a ještě

jej můžeme využít pro realizaci mezipředmětových vazeb. Přičemž v každém předmětu se typy cvičení i cíle pracovního listu mohou zcela lišit. Materiálně je pracovní list z hlediska finanční náročnosti velmi dostupnou pomůckou, kterou si můžeme variovat vždy dle aktuální situace a potřeby. Funkce, kterým se blíže budu věnovat v následující podkapitole, mohou mít nejen pro žáky, ale také pro samotného vyučujícího velmi příznivé výsledky. Otázky týkající se názoru a osobního pohledu či pocitu mohou upevnit vztah mezi žákem a učitelem, což od ostatních didaktických pomůcek očekávat nelze. Díky možnosti samostatného vypracování dávají žákům možnost se nad úkolem zamyslet, přemýšlet v souvislostech nebo naopak spolupracovat ve dvojicích či skupinách a rozvíjet tak týmové dovednosti, vzájemnou komunikaci, toleranci názoru ostatních, kooperaci, sebepoznání a další. Psaná podoba odpovědí umožňuje v daném okamžiku i s odstupem reflexi pedagogovi i samotnému žákovi. Pracovní listy mohou učivo představit, zopakovat, upevnit i testovat. To učitelům umožňuje bezprostřední zpětnou vazbu na žákovy znalosti i jejich použití v praktických úlohách. Nyní se zaměřím na funkce, které pracovní list může mít.

3.2.1 Funkce pracovních listů ve vyučování

Z předchozí podkapitoly bych ráda vyzdvihla, že pokud učitel použije pracovní list jako vhodný nástroj k naplnění výchovně-vzdělávacích cílů, zohlední znalosti a dovednosti žáků, jejich psychický vývoj, vhodnost pracovního listu, obsah a úroveň jednotlivých cvičení, bude pracovní list velmi užitečnou a přínosnou didaktickou pomůckou. Jeho univerzálnost umožňuje našim žákům jej vypracovat ve škole i doma, snadno vytvoříme více kopií, lze modifikovat jednotlivé úrovně cvičení dle složení žáků ve třídě a připravit tak víceúrovňové pracovní listy, které splní potřeby všech našich žáků. Tedy žáků prospěchově slabších i žáků nadaných. Je zásadní, aby pracovní list obsahoval nezbytné náležitosti, a to jsou jasně formulované a logicky uspořádané otázky, které žáka rozvíjí, baví a motivují k dalšímu učivu.

Pakliže jsou zmíněné podmínky a náležitosti splněny, pak může pracovní list plnit hned několik důležitých funkcí. Za primární funkci můžeme považovat procvičení dosavadních znalostí a dovedností, popřípadě osvojení nových. Pracovní list by měl odpovídat znalostem a dovednostem žáků, rozvíjet a posouvat je dál tvořivým a podnětným způsobem tak, aby byla stimulována jejich touha po poznání. J. Skácelová a L. Mrázová (2012) přehledně rozdělily pracovní listy dle jejich funkcí, které ve své publikaci též definovaly:

Funkce pracovního listu:

- **Orientační a koordinační**
 - Pracovní listy učí žáka sebepoznání, žák si díky pracovnímu listu uvědomuje, jaké vědomosti si má osvojit, případně jaké znalosti by již měl mít osvojené. Umožňuje mu poznání sebe sama, současně též nový pohled na učivo, souvislosti mezi získanými znalostmi a rovněž orientaci ve vybraném učivu, kterému se daný pracovní list věnuje.

- **Poznávací a systemizační**
 - Prostřednictvím jednotlivých cvičení se žák může seznamovat s novou problematikou, novou látkou, novými poznatky. Je vítáno, aby byly úkoly a připravená cvičení zařazené do pracovního listu systematicky, tedy od nejsnazších po nejsložitější úlohy tak, aby se žák postupně dostával k náročnějším poznatkům a úroveň se stupňovala.

- **Rozvíjející, výchovná, upevňovací a kontrolní**
 - Pracovní listy mají velký potenciál pro pestrost jednotlivých cvičení, pro žáky tak mohou být nemalým oživením běžného vyučování. Očekává se, že náročností i zajímavým zpracováním informací budou pracovní listy žáka rozvíjet, plnit výchovnou funkci, umožňovat mu sebepoznání, motivovat ho k dalším činnostem k vybranému tématu. Pracovní listy mohou, ale nemusí mít, také funkci kontrolní. V takovém případě lze vybraná cvičení a úroveň jejich vypracování také hodnotit, kontrolovat prokázanou úroveň znalostí žáků nebo naopak ujistit žáky o správnosti jejich uvažování a aplikaci znalostí v praxi díky procvičovacím cvičením, ve kterých žáci své vědění upevní.

- **Motivační a sebevzdělávací**
 - Podstatnou funkcí jsou motivační a sebevzdělávací funkce pracovního listu, neboť by pro nás mělo být žádoucí, aby učivo žáky bavilo a zajímalo. Pracovní list můžeme využít k jejich motivaci, aktivaci, rozvoji jejich schopností a dovedností a tím i k dalšímu sebevzdělání.

Stejně tak jako se vyvíjí forma vzdělávání, mění se také úroveň i způsob zpracování pracovních listů. Pakliže je možné po technické a obsahové stránce připravit pracovní list inovativnějším a zajímavým způsobem, vytvořit nové typy cvičení, uzpůsobit cvičení tak, aby si žáci individuálně zvolili úroveň jejich náročnosti, rozšiřuje se samozřejmě i škála funkcí, jež je schopné soudobý pracovní list plnit. Konkrétní výčet rozšiřujících funkcí, které jsou dnes pro pracovní list aktuální, uvedla Maněnová (2014) ve svém díle *Pracovní listy v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*, a to následovně:

- prodlužují soustředění a zlepšují pozornost
- rozvíjí u dětí logické myšlení
- rozvíjí motoriku (jemnou i hrubou)
- grafický projev dítěte se zdokonaluje
- vedou k poznání světa
- pomáhají se zorientovat na ploše i v prostoru
- pomáhají vytvářet matematické představy
- opakují či doplňují výchovně vzdělávací činnosti
- vedou děti k činnostem, které je zaujmou, zaměstnají

Pro shrnutí lze říci, že obecně platí, že napříč všemi ročníky má pracovní list žáky aktivizovat, obohatit jejich dosavadní vědomosti, současně si znalosti žáci prakticky procvičují, ověřují a mohou si je v rámci vypracování zadaných cvičení rozšířit a vnímat je v širších souvislostech. Očekává se, že pracovní list bude pro žáky mimo jiné motivací k další práci a bude je pozitivně stimulovat k učení. Opomenout nemůžeme kromě motivační a vzdělávací funkce také funkci estetickou, neboť i vzhled, rozložení jednotlivých cvičení a dojem z pracovního listu dítě právě v oblasti estetiky utváří. V závislosti na způsobu vypracování úloh rozvíjí jejich samostatnost a zodpovědnost za dokončená cvičení. V případě společného řešení ve skupinách pak rozvíjí vzájemnou kooperaci a komunikační dovednosti.

3.2.2 Druhy pracovních listů

Pracovní list s sebou, jakožto didaktická pomůcka, přináší řadu výhod, které nám usnadňují vyučování a proces osvojování i procvičování vybraného učiva. Připomenu například přehlednost, atraktivní způsob procvičování, různorodost zpracování (obrázky, tabulky, různé typy cvičení, ...) či možnost se k němu kdykoliv dle potřeby vrátit. To vše je nemalým důvodem, proč opomenout časově náročnou přípravu či v ten moment

ochuzenou interakci mezi učitelem a žákem. Pracovní list je příležitost být našim žákům blíže a mimo jiné jim představit zábavnou a poutavou formou učivo, které by se například v běžné učebnici mohlo jinak zdát nezajímavé.

Právě tolikrát konstatovaná variabilita je, dle mého názoru, naprosto nejzásadnější vlastností, kterou soudobý pracovní list disponuje. Pro mě, jakožto učitele, je ve vyučování, a především opakování probraného učiva důležitá inovace a změna. Stereotyp a monotónní typy cvičení, které si děti dříve nebo později zautomatizují tak postupně nemají téměř žádnou výpovědní hodnotu, jak děti dokáží v praxi učivo použít. Pokud připouštím v používání počítačů a moderních programů nějakou výhodu, pak je to rozhodně příležitost být kreativní a připravovat pro děti pravidelně nové typy cvičení, látku zpracovávat zajímavým způsobem a představit nové informace přehledně a jasně. Inovace a hledání nových možností, jak stejný obsah učiva představit novým způsobem, vnímám jako výzvu a současně jako účinnou prevenci učitele před například možným syndromem vyhoření, se kterým se v oblasti školství dnes poměrně často setkáváme. Pestrost a nové typy materiálů tak mohou mít velmi příznivý vliv nejen na žáka, ale také na učitele.

Pracovních listů rozlišujeme hned několik druhů, a to hned v několika různých rovinách. prokázání nižší či naopak vyšší úrovně znalostí a dovedností. Dále mohou mít pracovní listy různý účel. Mohou být připraveny pro záměr osvojení nové látky, procvičování známého učiva či připomenutí již probraného učiva, případně může sloužit jako nástroj k získání zpětné vazby. Dalším způsob, jak můžeme pracovní listy kategorizovat je dle toho, jakým způsobem bude vypracován a jaké schopnosti a dovednosti žáků má prověřit. Může se jednat například o samostatnou práci, práci ve dvojicích či skupině. (Maněnová, 2014) V takovém případě by se jednalo o pracovní listy, které se buď zaměřují na to, aby žák pracoval samostatně, zodpovědně, rozvíjel se jeho individuální přístup k práci, nebo ve dvojici či skupině a v takovém případě by byly u žáků rozvíjeny komunikační dovednosti, vzájemná kooperace, tolerance a respekt názoru druhých.

Dle M. Maněnové (2014), lze druhy pracovních listů mimo výše zmíněných kategorií rozlišovat dle jejich využití, a to na *pracovní listy didaktizované – klasické, předtištěný test, návody a technologické postupy a omalovánky a vystřihovánky*.

- a) *Pracovní listy didaktizované – klasické* – v takových listech je učivo metodicky zpracované, primární úloha pracovního listu je představit dětem učivo přehledně a jasně, aby dítě pochopilo a zvládlo učivo prakticky opakovat a procvičovat, zároveň mají takové pracovní listy motivační funkci. (Maněnová, 2014)
- b) *Předtištěný text* – má zpravidla funkci reflexivní, pro učitele tedy slouží jako zpětná vazba, jednotlivá cvičení ověřují, jak žák učivo zvládá, dává ale zpětnou vazbu učiteli i jemu samému, která část učiva je pro něj obtížná, problematická. (Maněnová, 2014)
- c) *Návody, technologické postupy* – běžně učivo na rozdíl od předchozích dvou typů nezpracovává, obsahuje návod nebo postup k provedení vybraného produktu, výrobku či provedení činnosti. (Maněnová, 2014)
- d) *Omalovánky, vystřihovánky* – jedná se o typ pracovního listu užívaný převážně v předškolním vzdělávání, obrázky slouží k procvičení učiva, při vypracování pracovního listu dítě rozvíjí své psychomotorické schopnosti, je vítáno, pokud dochází k propojování mezipředmětových vazeb, stejně tak si ale žák také učivo procvičuje, uspořádává si své znalosti, kromě vzdělávací a estetické funkce plní takový list také funkci motivační. (Maněnová, 2014)

Vzhledem k praktické části této diplomové práce, kdy se budeme zabývat online interaktivními pracovními listy, je lze rozdělit dle způsobu vypracování, a to na:

- a) *Pracovní listy tištěné* – s pracovním listem lze manipulovat, ručně plnit zadané úkoly (př. napiš, nakresli), do pracovního listu je možné si psát vlastní poznámky, k rozšíření mezi děti stačí list okopírovat, pro vypracování běžně není potřeba žádná technika, na které bychom pro realizaci byli závislí
- b) *Online pracovní listy* – pracovní list děti vyplňují v online prostředí, k vypracování je zapotřebí počítač a internetové připojení, online pracovní listy jsou poměrně časově náročné na přípravu, děti musíme s daným

programem naučit nejdříve pracovat, pokud po dětech bude požadováno přiložit fotku či nakreslit obrázek, vše je nutné nejdříve naskenovat a poté do listu vložit, ovšem na rozdíl od těch tištěných máme pracovní list hned opravený, úlohy jsou interaktivní, zábavné, realizace vypracování pracovního listu je rychlejší

3.2.3 Zásady tvorby pracovních listů

V případě, že se rozhodneme pracovní list pro žáky připravit sami, musíme vzít dle Maněnové (2014) v potaz účel, jaký má plnit a čím má být pro žáky přínosný. Od toho se odvíjí také atributy, jaké by měl pracovní list pro děti mít:

- List plní estetickou a motivační funkci – očekává se, že bude graficky přitažlivý, atraktivní (můžeme přiložit například obrázky či fotografie), zajímavý, zábavný, hravý. (Maněnová, 2014)
- Jak uvádí portál Inkluzivní škola.cz (2013), důležitou zásadou tvorby pracovního listu je si vždy uvědomit, pro koho je pracovní list určen a co je cílem pracovního listu, jaký je náš záměr.
- List plní výchovně-vzdělávací funkci – měl by být tedy jednoduchý a přehledný, aby se v jednotlivých cvičení zvládly děti dobře zorientovat, látka by měla navazovat na probírané učivo, je důležité, aby obsahově i jazykově odpovídaly věku a úrovni vědomostí dětí. (Maněnová, 2014)
- Pracovní list by měl žáky podněcovat k přemýšlení, praktickým činnostem, pokud budou součástí zadaných úkolů nové, neznámé termíny, dbáme na to, aby byly dostatečně vysvětleny. (Maněnová, 2014)
- V pracovním listu by se vždy měla objevit kombinace uzavřených otázek s otevřenými, neboť právě otevřené otázky rozvíjí u dětí schopnost formulovat a vyjádřit své myšlenky. (Kalhous, Obst, 2002)
- Jednotlivá cvičení by se měla odstupňovat dle náročnosti, tedy na pracovním listě by měla být cvičení zařazena systematicky od nejjednoduššího ke složitějšímu. (Maněnová, 2014)
- Neopomenutelnou zásadou je zodpovědné zhodnocení časové dotace, tedy kolik budou mít děti na vypracování pracovního listu času, a obsah i úroveň náročnosti tomu přizpůsobit. Není vhodné, aby děti přerušovaly práci a pokračovaly v plnění úkolů pracovního listu až další vyučovací hodinu, dojde k narušení soustředěnosti. (Kalhous, Obst, 2002)

Pokud se bude jednat o tvorbu pracovního listu pro první ročník, pak je znovu zdůrazňuji na to, že se jedná o velmi specifickou skupinu dětí a je proto nutné dbát při tvorbě na dodržení výše uvedených zásad. Na základě osobních zkušeností z mé učitelské praxe přikládám další kritéria a zásady, které je nutné při tvorbě pracovního listu pro 1. ročník zohlednit:

- úroveň dosažených dovedností a znalostí (zda děti umí číst a psát)
- pracovní tempo dětí (zda dokáží ve stanoveném čase pracovní list vypracovat)
- preference způsobu vypracování (zda se bude jednat o samostatnou práci, práci ve dvojicích či skupinách)
- zda je pracovní list dostatečně jasný a přehledný (nechceme děti zahltit informacemi)
- při tvorbě pracovního listu dbáme na jeho formální, obsahovou a jazykovou úroveň, která by i vzhledem k tomu, že je určená dětem, měla být bezchybná
- zhodnotit aktuální složení dětí ve třídě (zda bude pracovní list pro všechny děti vhodný a odpovídající úrovni jejich psychického vývoje – je nutné vždy zhodnotit aktuální sestavu dětí ve třídě

Při tvorbě každého pracovního listu, nejen pro 1. ročník, musíme v případě vkládání obrázků vyhledaných na internetu respektovat autorský zákon. V ideálním případě je možné si nakreslit či zajistit obrázky vlastní tak, jako je tomu v případě přiložených pracovních listů, které byly v rámci praktické části vytvořeny. Vlastnoruční obrázky navíc dodají cvičením osobitost, ojedinělost a jednotnost vizuální podoby pracovních listů.

3.2.4 Typy úloh v pracovních listech

Při tvorbě pracovního listu a uvažování o typu zařazených úloh je zásadní, aby úlohy navazovaly na učivo prezentované ve vyučování, příp. v jiných didaktických pomůckách, například v učebnicích. (Skýbová, 2019) Též z vlastní praxe mohu uvést, že typ úlohy je pro děti velmi důležitý, neboť rozhoduje o tom, do jaké míry bude dítě daný úkol bavit. Pokud ho cvičení baví, rozumí jim a zvládne je vypracovat, pak je dítě namotivované pro další práci a učení.

Jak je uvedeno v publikaci *Vzdělávací modul Člověk a příroda ve vzdělávacím oboru Přírodopis* (Skýbová, 2019), pro oblast Člověk a jeho svět můžeme zvolit, v případě tištěného pracovního listu, hned z několika typů úloh:

- **otevřené široké úlohy** – děti se nad odpovědí musí zamyslet, nemohou odpověď uhodnout, musí přemýšlet na základě svých znalostí a formulovat své myšlenky, odpovědi uvádí již ve větách, je nutné, aby zadání bylo jednoznačné
- **otevřené úlohy se stručnou odpovědí** – odpověď je jednoznačná, děti mohou vybírat z nabídky pojmů, odpověď tak mohou odhadnout
- **dichotomické úlohy** – v úloze mají děti na výběr ze dvou alternativ odpovědí, správnou odpověď musí vybrat, potom správné z nich označí (zakroužkováním, zvýrazněním, podtržením, ...).
- **úlohy s výběrem odpovědi** – výběr z možností, pouze jedna odpověď je správná
- **úlohy s vícenásobnou odpovědí**
- **popisné** – popis nákresů, schémat (př. pro popis stavby těla), dětem můžeme dát k dispozici seznam pojmů, které budou k obrázkům přiřazovat
- **přiřazovací úlohy** – děti mohou přiřazovat pojmy, které k sobě významově patří, mohou přiřazovat výčet pojmů k jednomu termínu apod.
- **uspořádací úlohy** – úkolem je uspořádat množiny pojmů, př. od nejjednoduššího po nejsložitější

Na základě své zkušenosti zdůrazňuji, že ať už se jedná o pracovní list tištěný nebo dostupný pouze online, v případě 1. ročníku ZŠ je určitě příhodné až téměř nezbytné, aby se typy aktivit střídaly. Tedy se jednalo o kratší zadání i jednodušší úkoly tak, aby byly děti schopné je zvládnout. Typy úloh by v každém pracovním listě měly být vystavěny tak, aby byly pro děti poutavé a pestré.

4 Oblast Člověk a jeho svět na 1. stupni ZŠ

4.1 Zařazení pracovních listů do RVP ZV

Dříve než se budu věnovat náplni učiva prvouky v prvním ročníku, ráda bych zmínila **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)**. Jedná se o kurikulární dokument, který je pro naši výuku na 1. stupni stěžejní. Vychází z něj totiž obsah učiva, který by měl děti v rámci jednotlivých ročníků pojmout. Z tohoto dokumentu se dozvíme jednotlivé vzdělávací oblasti základní škol a následně očekávané výstupy těchto oblastí, tedy to, co by mělo dítě v daném období umět. Vzdělávání na jednotlivých školách je potom realizováno díky **Školnímu vzdělávacímu programu nebo-li ŠVP**, který je individuální a z RVP ZV vychází.

Pro tvorbu materiálů do výuky prvouky nám je RVP ZV velmi přínosné. Právě obsah, výběr témat i specifikace standardů a očekávaných výstupů nám pomůže lépe určit, co bude stěžejním učivem jednotlivých témat. Z oblastí RVP ZV je pro naši práci nejzásadnější oblast **Člověk a jeho svět**, zde najdeme ale také další oblasti, jakými jsou například Člověk a zdraví, Umění a kultura, Matematika a její aplikace, Jazyk a jazyková komunikace a další. (RVP ZV, 2021)

Cíle vytvořených pracovních listů v praktické části odpovídají kritériím dle RVP ZV a odpovídají očekávaným výstupům a cílům základního vzdělávání, které jsou též součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Pro bližší představu uvádím ty, které v kontextu s oblastí Člověk a jeho svět vnímám jako nejstěžejnější:

- „*umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení*“
- „*vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*“
- „*vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě*“
- „*vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi*“
- „*pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci,*

při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života“
(RVP ZV, 2021, s. 8 – 9)

4.2 Naplnění klíčových kompetencí

Do výčtu cílů, které jsem si před zahájením tvorby online pracovního listu stanovila, jsem zahrнула i cílený rozvoj klíčových kompetencí. Jak jsem již výše uvedla, RVP ZV nám jasně vymezuje, jaký obsah učiva by si měli naši žáci osvojit, co by měli umět. Součástí dokumentu jsou také zmíněné klíčové kompetence, jejichž rozvoj nemůžeme v žádném případě ignorovat.

Jedná se o souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. (Belz, Siegrist, 2015) Měli bychom se tedy aktivně podílet na tom, abychom je implementovali do obsahu našich hodin pravidelně. Dostatečná úroveň těchto kompetencí je příznivá pro naše vzdělávání, osobní i profesní rozvoj a jedná se o velmi důležitý základ pro další učení našich žáků a následně také jejich schopnost a flexibilitu v pracovním procesu.

Klíčové kompetence se mezi sebou prostupují, nelze je vnímat odděleně, a právě proto by měly prostupovat také naši výukou a děti by měly být rozvíjeny vědomě zorganizovanými činnostmi. V rámci prvního stupně řadíme mezi klíčové kompetence: *kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní, kompetence digitální.* (RVP ZV, 2021)

Díky rozvoji klíčových kompetencí se postupně sám žák naučí vnímat a řídit své vlastní učení, zjistí a ověří si, jaké metody a formy výuky mu vyhovují, za jakých podmínek se dokáže efektivně učit, zvládá pracovat samostatně i ve skupině více lidí, spojuje znalosti do souvislostí, baví ho poznávat a vnímat vlastní pokrok, dokáže formulovat a vyjádřit vlastní myšlenky, respektuje práci ostatních, vytváří si pozitivní představu o sobě samém, vytváří si vztah ke své zemi, tradicím a kultuře a mnoho dalšího. Je tak bezpochyby jasné, jak zásadní roli klíčové kompetence v našem denním vzdělávání hrají, a proto bychom na ně při tvorbě vzdělávacích materiálů měli brát zřetel.

4.3 Cíle oblasti Člověk a jeho svět v 1. období

Oblast Člověk a jeho svět je výjimečnou a zajímavou vzdělávací oblastí, kterou já osobně vnímám jako oblast, která je dětem velmi blízká a pokud jsou jednotlivá témata zpracována zodpovědně, je pro děti poutavá a atraktivní. Už samotný fakt, že je to jediná vzdělávací oblast RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základních škol. Název nám od začátku napovídá, že se oblast týká všeho, co člověka ve světě obklopuje, a také proto jsou její témata dětem tolik blízká. Zmínit můžeme například téma rodiny, společnosti, přírody, kultury, techniky, zdraví apod. Obsah učiva by měl být pro děti jasně srozumitelný, pochopitelný a představitelný. Ve škole se s vyučováním této oblasti setkáváme nejčastěji v rámci hodin prvouky. Témata z denního života dětí ihned vybízí k praktickým činnostem, úkolům, experimentům, bádání a pozorování jevů v našem okolí. Ze zmíněných činností vyplývá, že pro děti by měl být v takových hodinách stěžejní osobní prožitek, vlastní zkušenost, propojení teoretických znalostí s vlastním životem.

V rámci 1. stupně základního vzdělávání je oblast Člověk a jeho svět členěna do pěti základních tematických okruhů. Jedná se o tematické okruhy: *Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas; Rozmanitost přírody; Člověk a jeho zdraví*. Stejně tak jako klíčové kompetence, bychom ani tato témata neměli vnímat separovaně. Témata by se měla v učivu prolínat, případně na sebe navazovat a umožňovat tak žákům, aby si všechny informace v souvislostech provázali v jeden celek. (RVP ZV, 2021)

Oblast Člověk a jeho svět má za úkol též naplnit hned několik předem vytyčených cílů. Cíle můžeme chápat také jako smysl toho, proč se má dítě jednotlivými tématy zabývat, co se tím naučí. Zvoleným cílům bychom měli podřídít vše ostatní jako obsah, formy, metody výuky, didaktické prostředky a další. Kromě rozvoje klíčových kompetencí tedy vede v rámci této oblasti žáka k:

- utváření pracovních návyků, dítě zvládne samostatnou práci i práci ve skupině
- k osvojení základů základy finanční gramotnosti
- k práci s informacemi, k tomu, aby dítě poznalo její důležitost současně si dávalo nové informace do souvislostí s informacemi a znalostmi již známými
- k rozvoji komunikačních schopností, k tomu, aby se dokázalo samostatně vyjádřit, diskutovat, projevit vlastní názor

- k zodpovědnému přístupu k sobě samému i svému okolí, okolní přírodě, kultuře, učí se o své prostředí pečovat ale též ho chránit
- k poznání svého okolí praktickými zkušenostmi, k vnímání prostředí, ve kterém žije a samo se iniciativně snažilo objevovat a zajímat se o to, co se mu líbí
- v dítěti je upevněno preventivní chování, díky kterému ví, jak se zachovat v nestandardních situacích, při mimořádných událostech, dokáže předcházet vzniku úrazů apod.
- a jiné.... (RVP ZV, 2021)

Současně jsem se snažila o to, aby se v souboru prolínaly i aktuální otázky environmentální výchovy, se kterými se děti v rámci této oblasti na základní škole již od 1. ročníku seznamují. Vnímám je jako zásadní, a to především aktuálními tématy, která v sobě zahrnuje a o kterých by děti v této věkové skupině již měly mít minimálně povědomí.

Soudobá stěžejní témata a cíle environmentální výchovy určené pro vzdělávání lze definovat takto:

- *Povědomí o životním prostředí a citlivý přístup k jeho proměnám*
- *Znalost a porozumění problematice životního prostředí a jeho změnám*
- *Motivace ke zlepšení a udržení kvality životního prostředí*
- *Motivace vyhledat a pokusit se řešit výzvy týkající se životního prostředí*
- *Účast a podílení se na akcích a činnostech, které pomáhají ke zlepšení životního prostředí* (Methods of Teaching Environmental Education Workshop, 2017)

Výše uvedené body, které by se mohly zdát určené spíše dospívajícím či dokonce dospělým studentům, vnímám v současné době jako aktuální už i pro děti na prvním stupni, které si tak díky včasnému seznámení s problematikou životního prostředí mohou včas vybudovat důležité návyky k jeho ochraně. Proto jsem se pokusila prolínout tuto oblast alespoň částečně do souborů již samotným výběrem témat. Jedná se například o témata týkající se stromů, rostlin, ekosystému les, ekologických materiálů apod. Tato témata vnímám jako aktuální a věřím, že pracovní listy budou moci být podnětem k realizaci dalších aktivit týkající se důležitosti životního prostředí a přírody, která nás obklopuje.

Cílům jednotlivých témat se budu blíže věnovat v praktické části této práce.

4.4 Tematické okruhy a stanovené výstupy pro oblast Člověk a jeho svět v 1. období

Jednotlivé tematické okruhy se v souboru interaktivních pracovních listů prolínají. V této podkapitole uvádím náplň jednotlivých oblastí, které svým obsahem respektují vypracované pracovní listy, kterým se budu blíže věnovat v praktické části této diplomové práce.

Místo, kde žijeme

Žák se učí bezprostředně poznávat své nejbližší okolí, místo, kde žije. Seznamuje se s pravidly obce i města, učí se v takovém prostředí bezpečně a zodpovědně pohybovat, seznámen je též s pravidly dopravní výchovy. Praktickými činnostmi si utváří k obci svůj vlastní osobní vztah, dokáže se v místě bydliště orientovat, umí používat mapu, ví, k čemu slouží a jak s ní pracovat. Děti se učí znát a psát adresu, na které žijí. Seznamují se s pojmy domov, město, vesnice, ale také region, vlast, Evropa a svět. (RVP ZV, 2021) V rámci tohoto tématu můžeme děti seznamovat s místy nejen v České republice, ale i mimo ni. Téma *Místo, kde žijeme* můžeme v rámci mezipředmětových vazeb zapojit například do hodin výtvarné výchovy, kdy děti mohou zpracovávat vlastní mapu svého bydliště, znázornit svou cestu do školy, nakreslit významné místo ve své obci apod.

Lidé kolem nás

Díky tomuto okruhu se děti učí poznat společnost jako celek, principy jejího fungování a složení. Ony samy mohou vnímat jako důležitou část společnosti jejich třídní kolektiv, na kterém můžeme žákům demonstrovat například projevy slušného a neslušného chování, solidarity či vzájemné tolerance. Děti si uvědomují četnost rolí ve svém životě – př. syn, žák, spolužák, vnuk, kamarád, bratr. Na názorných situacích se děti seznamují s nutností pravidel a norem, které naše společnost dodržuje, učíme děti chápat jejich nezbytnost pro její správné fungování. Děti se v rámci tohoto okruhu seznamují též s lidskými právy a povinnostmi, poznávají specifika naší kultury, tradic a stylu života. (RVP ZV, 2021) Téma *Lidé kolem nás* můžeme v rámci mezipředmětových vazeb zapojit například do hodin českého jazyka (tematické čtení, předčítání, dramatizace, vyprávění, výuková videa).

Rozmanitost přírody

Téma přírody by mělo být dětem jedno z nejbližších, neboť je všudypřítomně obklopuje a mají ji denně na dosah. Toto téma je velmi široké a pestré, umožňuje nám představit dětem přírodu z nejrůznějších úhlů pohledu, seznámit je s konkrétními druhy rostlin a živočichů, živou a neživou přírodou, nechat je formou procházek a učení venku poznat krajinu. Můžeme společně s dětmi proměny přírody sledovat, vysvětlit si význam a princip střídání ročních období, zdůraznit důsledky působení a chování člověka. V rámci tohoto tématu můžeme též realizovat mnoho pro-ekologických aktivit, seznámit děti praktickou formou s ekologickými činnostmi, návyky, aktivně je zapojit do aktivit pro ochranu přírody. (RVP ZV, 2021)

Lidé a čas

Žáci se seznamují s pojmy minulost, současnost a budoucnost. Učí se orientovat v čase, a to v rámci hodin, tak i kalendáře. Uvědomují si konečnost života. V rámci tohoto tématu bychom děti měli seznámit s historií obce, významnými událostmi v regionu, ale děti mohou pátrat také po historii své rodiny. Děti bychom měli namotivovat k aktivnímu vyhledávání a získávání informací od členů rodiny. (RVP ZV, 2021) S plynutím času a základními historickými pojmy je můžeme seznámit například formou exkurze do muzea. Měly by začít vnímat zodpovědnost za své chování – v této souvislosti například odpovědnost za neekologické chování apod. Téma *Lidé a čas* můžeme v rámci mezipředmětových vazeb zapojit například do hodin českého jazyka (tematické čtení, předcítání, dramatizace, vyprávění – báje, mýty a pověsti, tradice).

Člověk a jeho zdraví

Toto téma je výrazně zaměřené na samotné žáky, jejich sebepoznání a vnímání. Získávají znalosti o lidském těle, učí se o své tělo a zdraví starat a uvědomují si jeho význam. Jsou seznámeni se základními hygienickými návyky a dokáží rozeznat, co je a co není pro člověka a jeho zdraví vhodné. Důležité je, že si uvědomují význam prevence, ale také nutnost předvídat zvýšené riziko úrazu či nemoci. Učí se drobná zranění sami ošetřit. Současně se seznámí s pravidly bezpečného chování během školního roku i během prázdnin a začínají si uvědomovat odpovědnost za své zdraví. V rámci tohoto tématu se s dětmi můžeme zaměřit na téma hygieny, bezpečnosti, zdravé stravy, péče o zdraví i tělo. (RVP ZV, 2021) Téma *Člověk a jeho zdraví* můžeme v rámci mezipředmětových vazeb zapojit například do hodin tělesné výchovy (správné sezení, protahování, cvičení na zdravá záda, pravidelný pohyb, ...).

5 Soubor online interaktivních pracovních listů

Jak už bylo řečeno, pracovní listy řadíme mezi materiální didaktické prostředky. Pracovní list, pokud je vypracovaný podle výše zmíněných zásad, považujeme za efektivní pomůcku, díky které dosahujeme stanovených výchovně-vzdělávacích cílů. V současné době se ale častěji setkáváme s novými situacemi, které nám neumožňují tištěný pracovní list použít. Zmínit můžeme například distanční výuku, hybridní výuku či dlouhodobou absenci dítěte ve škole (př. z důvodu nařízené karantény). Proto se v této kapitole budu věnovat možné variaci, která by v takové situaci mohla běžný pracovní list nahradit nebo dokonce ve vyučování získat své stálé místo i během běžné výuky prvouky. V jednotlivých podkapitolách se zaměřím na definici interaktivního pracovního listu, popisu vzniku souboru interaktivních listů a jejich cílů, dále také jejich strukturu a reflexi. Součástí je i kompletní soubor vytvořených pracovních listů dostupných online na platformě www.wizer.me.

5.1 Vztah obsahu pracovních listů k RVP ZV

Od samého začátku bylo mým záměrem, aby vytvořené pracovní listy byly využitelné v reálné pedagogické praxi a mohli je tak využívat učitelé i děti po celé republice. Jednotlivá témata jsou vypracovaná pro potřeby žáků 1. ročníku ZŠ, především pro 1. pololetí školního roku. Svým obsahem proto korespondují s tematickými okruhy určenými právě Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání pro 1. období 1. stupně základní školy, a to konkrétně s tematickými okruhy *Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Rozmanitost přírody, Lidé a čas, Člověk a jeho zdraví*. Obsahy témat a jejich cílů jsem se již zabývala v podkapitole *Zařazení pracovních listů do RVP ZV*. Proto bych v této části pouze zmínila výstupy, se kterými se pracovní listy svým obsahem shodují.

Výstupy podporované vypracovanými pracovními listy dle RVP ZV (2021):

- žák vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí
- žák začlení svou obec (město) do příslušného kraje a oblužného centra ČR, pozoruje a popisuje změny v nejbližším okolí, obci (městě)

- rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům
- žák pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu
- žák uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost
- žák uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví
- žák rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času; uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- žák reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech (RVP ZV, 2021)

5.2 Postup při tvorbě pracovních listů

5.2.1 Příprava a rešerše dostupných materiálů a podkladů

Na samotném začátku, kdy bylo jisté, že pracovní listy budou vypracovány pro oblast Člověk a jeho svět v rozsahu deseti témat, bylo mým hlavním cílem sestavit je tak, aby byly v reálné praxi užitečnou a praktickou pomůckou, která přispěje k rozvoji osobnostních i sociálních dovedností žáků. Důraz jsem od začátku kladla na to, aby pracovní listy byly hravé, atraktivní a splňovaly potřeby dětí 1. ročníku základní školy. Bylo nezbytné provést nejprve rešerši dostupných materiálů a literatury, věnovat se dostupným učebnicím a pracovním sešitům, které mají v současné době děti ve škole během vyučování k dispozici. Je důležité připomenout, že pracovní listy jsou doplňkem standardních pomůcek, proto jsem se snažila, aby témata v mé i v její práci co nejvíce korespondovala s tématy, která učebnice nabízejí, stejně tak jako se zmíněnými výstupy dle RVP ZV. K dispozici jsem měla učebnici nakladatelství Prodos od autorů Danihelková a Malý (2007) *Člověk a jeho svět 3*, dále materiály nakladatelství Fraus od trojice autorů Dvořáková, Stará, Dvořák (2007), a to *Prvouka: pro 1 ročník základní školy*, která mě svým obsahem zaujala nejvíce. Od téže nakladatelství, ale od autorky Chmelíkové (2014), byla též velmi inspirativní publikace obsahující sadu pracovních listů

pro první ročník *Hraj si a procvičuj*. Současně jsem se během rešerše materiálů věnovala učebnicím *Prvouka 1, hybridní pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy nové generace* (Dvořáková, Stará, Pištorová, 2019), *Didaktis – Člověk a jeho svět: pro 1. ročník základní školy* (Kopečková, 2005) či učebnici od nakladatelství Klett, *Lili a Vili ve světě prvouky 1* (Žižková, Kumše, Šefer, 2013). Bylo nutné zaměřit se především na obsah, typy a náročnost jednotlivých cvičení, porovnat úroveň a rozsah cvičení i celých kapitol. Při zmíněné rešerši studijních materiálů jsem procházela požadavky revidovaného RVP ZV, klíčové kompetence i průřezová témata vhodná právě pro 1. ročník. Současně jsem uvažovala o možných komplikacích či specifických okolnostech, které s sebou přináší právě období 1. ročníku základní školy, kdy na samém začátku vyplňují pracovní list děti, které jsou žáky školy jen několik dní a je nutné předpokládat, že neumí číst a psát. Zohlednila jsem také skutečnost, že tyto a další dovednosti děti v rámci celého školního roku rozvíjí. Zvyšuje se úroveň jejich dovedností a přímo úměrně se musí zvyšovat též náročnost a požadavky, které jsou v pracovních listech na děti kladeny. Je nutné souběžně přemýšlet jak o obsahu tématu, tak i o tom, zda dítě dokáže v daném období takový pracovní list samostatně vypracovat. Formou brainstormingu a myšlenkových map jsem zvolila deset stěžejních témat, poté bylo důležité seřadit chronologicky témata tak, aby na sebe vzájemně logicky navazovala. Po celou dobu procesu jsem stále průběžně pročítala učebnice, dělala jsem si poznámky a začala tvořit hrubé nárysy obsahů všech kapitol. Mé odhady a předpoklady ale bylo nutné ověřit. Proto jsem byla ve velmi častém kontaktu s mými kolegyněmi, učitelkami 1. stupně, které se výuce prvouky věnují již řadu let a jejich rady a zkušenosti mi byly velmi nápomocné. Stále jsem se držela cíle, aby náplní listů bylo učivo, které dětem bude v reálné životě opravdu užitečné a přínosné. Po dokončení konkrétní sestavy jsem dále pracovala s každým tématem zvlášť, promýšlela obsah a především cíle, které každé z témat bude mít. Pro přehlednost jsem ke každému z témat připravila osnovu, dopisovala poznámky. Jednalo se o několikátýdenní přípravu, pro přehlednost jsem si poznámky k jednotlivým tématům začala zapisovat do sdílených tabulek s rozvrženými tématy, která jsem i v následujících měsících měla nepřetržitě na očích. Nyní bylo důležité seznámit se s možnostmi, které mi online aplikace v rámci webových stránek www.wizer.me nabízí.

5.2.2 Platforma Wizer.me

Po průzkumu, rešerši studijních materiálů a soupisu poznámek, co při tvorbě listů neopomenout, byla na řadě přípravná fáze, která byla organizačně i časově velmi náročná.

K práci jsem přistupovala zodpovědně a každé téma promyslela tak, aby v něm pro žáky byly připravené opravdu ty nejdůležitější informace. Nastala ale potřeba promyslet, jaké typy cvičení pro daná témata zvolím. V tu chvíli jsem se přesunula do online prostředí, konkrétně na zmíněnou platformu Wizer.me, která plně splňovala mé představy o možnostech tvorby online pracovního listu.

Tvorbu online pracovních listů ve Wizer.me jsem ne zvolila bezdůvodně. Měla jsem k tomu hned několik pádných argumentů. Jak jsem již upozorňovala, vyučování v 1. ročníku základní školy je v mnoha ohledech velmi specifické a nese s sebou možné komplikace, zejména pokud se jedná o distanční výuku. Pokud máte děti vyučovat online a ony neumí číst ani psát, pak hrozí, že se učitelé spokojí pouze s frontální výukou a výsledkem je dítě sedící u monitoru počítače poslouchá výklad učitele s doslova založenými rukama. Takové vyučování lze označit za neefektivní a dítě si z něj neodnáší žádný prožitek ani zkušenost z činnosti, díky které by si učivo zafixovalo. Program Wizer.me nabízí nemalou řadu možných typů cvičení, které lze kromě celého prvního stupně výborně aplikovat právě v 1. třídě. V tomto ohledu musím zmínit konkrétní funkci a možnost, kterou považuji za naprosto nejdůležitější. Je to možnost nejen namluvit zadání cvičení, ale také samy děti mohou namluvit svou odpověď nebo vložit jakýkoliv požadovaný obrázek. Pro potřeby předmětu Prvouka je to jedinečná příležitost, jak mohou děti takový typ pracovního listu vypracovat, aniž by uměly číst a psát. Tato skutečnost mi rozšířila obzory a otevřela pomyslné dveře k mnoha dalším možnostem, které bych za jiných okolností ani nezvažovala. Bylo tak jen na mém uvážení, jak pracovní list vystavět a jaké úlohy pro děti připravit. Bez možnosti audio komentářů by většina pracovních listů nebyla pro aplikaci v 1. ročníku základní školy vůbec možná. Současně velmi kladně hodnotím možnost vkládání obrázků, neboť v několika případech, jak je možné se v příložených pracovních listech přesvědčit, je možné odpověď dokonce nakreslit, případně přiložit fotografii či jiný obrazový materiál, který mají děti v rámci úkolu pořídit. To na mě udělalo velký dojem. Takové funkce mi umožnily variabilitu úloh a tím splnit i můj osobní cíl, a to vytvořit pracovní listy, které budou pro děti atraktivní, budou je bavit a budou mít pozitivní dopad na jejich vztah k přírodě i okolnímu prostředí, které je denně obklopuje.

Před vytvořením pilotního online pracovního listu bylo důležité si program pečlivě projít. Zjistit, jaké možnosti nabízí. Musela jsem nutně zohlednit několik aspektů, abych se ještě před zahájením tvorby materiálů ujistila, že využití programu

pro mou práci bude vhodný a co nejefektivnější. Výčet hodnocených kritérií jsem sestavila dle Riese a Kollárové (2004) takto:

- program nám umožní splnit obsah (syklady) daného předmětu (v tomto případě prvouky)
- úroveň znalostí a věk žáka (zda zvládne program samostatně ovládat)
- stupeň obtížnosti ovládání programu (jednoduché/ složité)
- vhodnost a přiměřenost programu (zda program odpovídá potřebám)
- program je autorský (zda je možné přidávat také vlastní zásobu materiálů)
- zda program dokáže naplnit individuální potřeby jednotlivých žáků (různé úrovně obtížnosti)
- zda program umožňuje ověření správnosti cvičení (automatické hodnocení/ individuální vyhodnocení pro učitele)

Velmi užitečné mi byly veřejně dostupné pracovní listy. Zjistila jsem tak, které typy cvičení vytvořené přímo ve Wizer.me mě zaujaly, které mi přijdou vhodné pro 1. třídu. Také díky hotovým pracovním listům jsem si brzy ověřila, že mnoho užitečných funkcí program Wizer.me zpřístupní uživateli až poté, co si zaplatí prémiový účet. Musím však konstatovat, že placená verze uživatelského účtu má opravdu své opodstatnění a k dispozici je potom mnohem více nástrojů a typů cvičení, které můžu pro svůj pracovní list využít. Mimo jiné má v takovém případě uživatel možnost vytvořit pracovní list jako soukromý soubor, a tudíž není pro ostatní uživatele Wizer.me přístupný.

5.2.3 Zvířecí hrdina jako průvodce

Po sepsání všech témat, všech obsahů každého z nich a hrubého rozvržení jednotlivých cvičení jsem začala postupně přicházet na komplikace s autorskými právy dostupných obrazových materiálů. Byla jsem si vědoma skutečnosti, že obrazového materiálu budu potřebovat opravdu hodně, navíc obrázky z různých zdrojů nepůsobí jednotně a celkový dojem tak nebyl takový, jaký jsem si představovala. Po zvážení jsem se rozhodla, že ilustrace zajistím pro jednotlivé pracovní listy vlastní. Jelikož mám od dětství ke kresbě blízký osobní vztah, bylo brzy rozhodnuto. Pokud jsem se pokoušela o komplexní materiál, pak to znamenalo, že musím nakreslit vlastní ilustrace pro všech deset témat. Obrázky měly od začátku za úkol dětem usnadnit pochopení úkolu, nahradit zejména v prvních pracovních listech psaný text a umožnit tak dětem, aby vypracovaly list více nebo dokonce zcela samostatně. Po dokončení ilustrací pro jednotlivé úlohy jsem

se rozhodla nakreslit obrazový materiál také pro prezentace, které každé téma žákům představují a do problematiky ho uvádějí. Nejednalo se tedy pouze o obecné obrázky situací, předmětů či symbolů, ale vyvstala náhle potřeba hlavních hrdinů. Hrdinů, kteří děti jednotlivými tématy provedou, děti si k nim vytvoří vztah a snadněji se ztotožní s konkrétními situacemi, které právě ony postavičky v každé ukázce zažívají. Je nutné zmínit, že požadavků na hlavní postavy mých pracovních listů nebylo málo. Postava by sama měla být ještě dítě (popř. mládě), měla by mít vztah ke škole a k dětem, měla by zažívat to, co děti, a přitom by měla dané problematice rozumět natolik, aby ji dokázala vysvětlit. To byl poměrně náročný výčet požadavků, které bylo nezbytné vyřešit co nejdříve. Ovšem zpětně hodnotím tuto situaci jako jednu z nejdůležitějších v celém procesu tvorby. Hlavní hrdina má totiž velkou zásluhu na tom, jestli děti dokáže do tématu vtáhnout či nikoliv, zda mu bude sympatický, zda se na něho budou děti v dalších kapitolách těšit. Bylo nutné si samostatně sepsat vlastní poznámky, návrhy, myšlenky a poté je konstruktivně zkritizovat a okomentovat. Hned bylo jasné, že průvodcem bude zvířátko. Mým záměrem bylo, aby se děti se zvířátkem mohly ztotožnit, pozorovat jeho projevy chování a sledovat představované vzorce chování. Jelikož jsem chtěla zůstat genderově neutrální, ale kladla jsem velký důraz na to, aby se děti mohly do situací opravdu vžít, rozhodla jsem se, že průvodci budou nakonec dva. A tak jsem stvořila Heřmánka a Rozmarýnku. Dvě myšky, které jsou samy ještě mláďata. Žijí společně se svou rodinou ve sklepě školy a mají tak jasný přehled o tom, co se ve škole děje a proč tam děti chodí. Heřmánek, co by starší bratr, je zkušenější, zvědavý a velmi učenlivý. Během školního roku tráví celé dny za dveřmi tříd a poslouchá, co se děti učí. Pomáhá mu to pochopit lépe svět, ve kterém žije a o svém poznatcích zpravuje svou sestru Rozmarýnku, která je na rozdíl od něj netrpělivá, zvědavá a vždy dříve jedná, než přemýšlí. Heřmánek ji tak může vše vysvětlit a Rozmarýnka se postupně stává klidnější, jistější a přitom je stále hravou a veselou myškou, která dává situacím patřičný náboj a dynamiku. Děti se tak učí z jejich příběhů, které je budou, doufáme, snad i bavit a proces učení jim nejen příjemný, ale také si učivo budou díky představeným situacím lépe pamatovat. Aby si i děti zázemí a povahy myšek uměly lépe představit, je součástí prvního tématu také úvodní vyprávění, v rámci kterého se děti s myškami a jejich životem seznamují.

Součástí všech deseti témat jsou tedy obrázky Heřmánka a Rozmarýnky ve vybraných běžných situacích, které jsou vymyšlené tak, aby byl co nejblíže dětem. Navíc dívky i chlapci se mohou jak s Heřmánkem, tak s Rozmarýnkou ztotožnit. Pro všechny pracovní

listy, jejich obsah i výuková videa jsem vytvořila více než 200 originálních ručně kreslených obrázků. Obrázky jsou v černobílém provedení, i to však má svůj důvod. Černobílé obrázky jsou jasné, srozumitelné a přehledné. Děti nerozptylují barvy, které jim jsou buď více nebo méně příjemné. Soustředí se pouze na ten daný motiv nebo obrázek konkrétní situace. Díky černobílému provedení je navíc kladen daleko větší apel na fantazii dětí. Děti si mohou představovat, jakou barvu má nábytek, jaké oblečení na sobě myšky mají, jak vypadá například prostředí třídy. Obrázky jsou tak nejen pro děti více hravé, ale jelikož je možné materiály také vytisknout, mohou být všechny pracovní list také velkým souborem omalovánek, se kterými může v dalších hodinách pedagog vytvořit své další vlastní aktivity. Tato část, o které jsem původně vůbec neuvažovala, mě ale stála opravdu značný podíl času, se kterým jsem v přípravném plánu nepočítala. O to více byla potřeba časový plán důsledněji připravit pro postup zadávání obrázků do systémů a tvorbu prvních rozpracovaných verzí pracovních listů.

5.2.4 Výuková videa

Stále jsem ale přemýšlela o prvku, který by podpořil jednotnost všech materiálů. V mých úvahách byly přehledy, které by mohly být stručné a bylo by možné je mít k dispozici v tištěné a namluvené podobě. I tyto materiály by bylo možné doplnit ilustracemi myšek vždy v takové situaci, aby korespondovala s obsahem tématu. Tato a další varianty se mi ale stále nezamlouvaly. Byly poměrně časově náročné a stále postrádaly onen prvek zajímavosti a přitažlivosti pro dětského uživatele. V této části bych ráda zdůraznila, že jsem velmi ráda, že jsem s vypracováním pracovních listů začala s opravdu velkým předstihem. Tyto úvahy, například o typu cvičení nebo prvku, který všechny materiály sjednotí, totiž nejsou vymyšlené za jeden den. Je to skutečně proces, který trvá a který zahrnuje konzultace, rozhovory a uvažování nad nejlepší variantou. A jelikož jsem tomu čas skutečně věnovala, vymyslela jsem koncept tematických videí.

Mým cílem bylo vytvořit krátké, stručné a jasné přehledy formou videí, které svým obsahem shrnou a představí každé téma zvlášť. Hlavními průvodci a postavami všech videí jsou již očekávaní Heřmáněk a Rozmarýnka, díky čemuž se mi otevřel prostor pro to, abych vytvořila smyšlené prostředí, ve kterém oba myší sourozenci žijí. Díky prezentacím jsem měla se dostat do daleko větších detailů, reálného prostředí a představit obě myšky v konkrétní situaci, na které dětem můžu danou problematiku názorně demonstrovat. Pro děti bude tak téma nejen jasnější a přehlednější, ale mimo jiné mohou odpovědi na otázky právě ve videu dohledat, nebo si téma případně

alespoň připomenout a zopakovat. Připravená videa tak mohou mít v hodině funkci motivace k danému tématu, nebo v případě dětí, které ve škole chybí, může video sloužit jako studijní materiál, který jim kapitolu představí a děti do tématu uvede.

Stejně jako v případě dílčích ilustrací, tak i v případě videí byla mým hlavním záměrem vizualizace. „*Vizualizace znamená vnímat a zpracovávat informace v obrazové podobě, především ve znakové, schematické formě. Obrazová komunikace se projevuje v oblibě televize, komiksů, obrázkových časopisů a novin a ani škola se nemůže této tendenci bránit*“ (Průcha, 2009, s. 262).

Vizualizací a dostatečnou obrazovou názorností jsem chtěla podpořit univerzální srozumitelnost, rozvíjet u žáků za pomoci jednotlivých obrazů představivost, představit stěžejní termíny a pojmy a zkvalitnit proces osvojování daného tématu. Pokusila jsem se o současnou vzdělávací technologii, která ve své podstatě vychází z klasického didaktického prostředku, v tomto případě z obrazu, z ilustrace.

Online interaktivní pracovní list funguje na bázi multimédií a vytvořená výuková videa tuto tendenci ještě více podporují. Jak Průcha (2009) dále uvádí, jedná se o neustálou tendenci a počet multimediálních prezentací se tak zvyšuje. Jedná se o novou vzdělávací technologii, díky které splníme stanovený cíl a současně se dítě interaktivně učí vybrané učivo. Multimediální prezentace, která byla v tomto případě exportována do formátu video záznamu, nám umožňují kombinaci textových, grafických a audiovizuálních prvků, což je velmi ojedinělé a užitečné. Navíc v případě 1. ročníku velmi vhodné, protože se děti mohou učit díky recepci zrakového i sluchového vjemu současně.

Mým záměrem bylo, aby byla videa co nejlépe připravena a uzpůsobena na míru žákům 1. ročníku. Snažila jsem se tedy dodržet následující dílčí cíle, které jsem si dopředu společně stanovila:

- *Videa nebudou příliš dlouhá. Jejich rozsah bude vždy optimálně upraven tak, aby děti při sledování videa zvládly udržet pozornost.*
- *Informace, které videa žákům předávají, budou podávány jasně, přehledně a srozumitelně.*
- *Součástí videí budou vždy odpovídající ilustrace pro lepší vizualizaci vybraného učiva.*

- *Obsah i ilustrace videa bude vždy v souladu s obsahem ostatních úkolů a úloh v rámci daného tématu.*
- *Ve všech videích budou vystupovat Heřmánek a Rozmarynka v příhodných situacích, které tak pro děti budou více představitelné.*
- *Videa budou obsahovat vzájemné dialogy, které dětem pomohou, aby se lépe do situace vžily.*

Tyto cíle a zásady, jež jsem si před přípravou videí definovala, mi velmi pomohly. Vedly mě po celou dobu tvorby, kontrolovala jsem, zda se držím tématu, vymyslela jsem na jejich základě výuková videa a pracovní listy tak připravila na míru dětem v 1. ročníku ZŠ.

Cíle je možné dále využít při přípravě konkrétní hodiny, je vhodné nejen pro snazší představení nového tématu, ale také pro další funkce, které video ve vyučování plní. Jak uvádí Šimoník, video může mít ve vyučovací hodině formu:

- **motivační** – video pouštíme dětem před výkladem nového učiva, na téma ho nalákáme, motivujeme ho, aby mělo o téma větší zájem
- **učební** – prezentujeme dětem prostřednictvím videa nové poznatky, video může být tak novou, zábavnou a přitom plně funkční formou výkladu, která bude pro děti atraktivní, efektivní a dostane se jim vysvětlení důležitých poznatků vztahujících se k tématu
- **doplňkovou** – video může naši výuku doplnit, rozšířit základní poznatky a informace, které byly už řečené, o nové skutečnosti či zajímavosti
- **shrnující** - video použijeme v případě ukončení tématu, pro shrnutí a přehled probraného učiva, díky videu si děti všechny informace a učivo tématu utřídí, uvidí ho v souvislostech
- **instruktážní** – lze realizovat u videa, jehož obsahem je nějaký návod či instrukce k nějaké činnosti (Šimoník, 2005)

Pro správné plnění funkce je ale jistě nezbytná příprava učitele, který by v takovém případě měl po předběžném zhlédnutí videa usoudit, do jaké části hodiny video zapojí a jakou funkci bude video plnit. Rozhodně není ale žádoucí, aby učitel pouze bez účelně dětem video přehrál a pokračoval bez rozmyslu v další činnosti. Zejména v prvním ročníku je důležité se videu věnovat i po jeho skončení, diskutovat, povídat si s dětmi

o tom, co ve videu viděly, co je zaujalo, co bylo důležité a proč. Stejně tak je možné, pokud je k tomu důvod, pustit dětem video opakovaně, například na konci hodiny, kdy už budou děti o tématu vědět více. Je možné, že děti ve videu zaujmou při dalším zhlédnutí jiné prvky a situace. Ať už se učitel rozhodne videa využít pro výuku prvouky v 1. ročníku jakkoliv, své místo ve vyučování určitě mají. To ve své publikaci potvrzuje také Budiš (1991), který video za didaktický prostředek označil již v 90. letech 20. století a jak dále uvádí, již tehdy video do vyučovacího procesu více a více zasahovalo. To, že může být video součástí vyučování označil až za převratné a jeho hlavní výhodu spatřuje především v možnosti zprostředkování a předání informací formou obrazu, což je pro děti daleko přímočařejší a jasnější.

Mým hlavním záměrem bylo, abych téma vždy žákům co nejvíce přiblížila, aby se v něm dokázali orientovat, uvědomili si souvislosti a do našich postav se dokázali vžít. Právě „vcítění se“ do Heřmánka či Rozmarýnky jsem se rozhodla podpořit dalším náročným, přesto významným krokem. Pokud jsem chtěla, aby byly Heřmánek i Rozmarýnka pro děti co nejvíce uvěřitelní, bylo nezbytné, aby „ožili“. Toho jsem docílila tím, že jsem ke každému videu napsala doslovný scénář jednotlivých dialogů a moje videa tak dostala příběh. Rozhovory Heřmánka i Rozmarýnky jsou tak součástí každého tématu, vzniklo tedy celkem deset originálních videí, ve kterých se myšky ocitají vždy v jiném prostředí a řeší konkrétní situaci, která s daným tématem souvisí. Takový projekt si žádal dodělat další obrázky, které se staly součástí videí. Následně jsem ale začala uvažovat o tom, kdo myším propůjčí svůj hlas. Opět jsem stála na hraně dalšího rozhodování, které bylo nesmírně důležité. To, jakým hlasem budou myšky mluvit, zásadně ovlivní, zda si je děti oblíbí a do jaké míry. V tomto případě jsem byla rozhodnuta, že pokud chci, aby se žáci s myškami ztotožnily, snažily se porozumět jejich situaci a vnímaly, že ony samy mohou takovou situaci ve svém životě řešit, musí myšky nadabovat děti, tedy chlapec a dívka. Po všech komplikacích se zvukem, časové prodlevy a především neustálé změny termínů dabování z důvodu karantén a opatření, se mi podařilo sehnat dvě skvělé a šikovné děti, ve věku dvanáct a třináct let, které ve všech videích propůjčily myškám své hlasy. Děti se díky rozhovorům ve videích vžili do každé jedné situace, kterou myší sourozenci právě prožívají.

Po více než sedmi měsících příprav, práce a natáčení tak můžu představit sérii celkem deseti online interaktivních pracovních listů, jejichž součástí je 10 unikátních výukových videí, která dětem představuje deset stěžejních témat prvouky.

5.2.5 Komplikace při tvorbě pracovních listů

Při tvorbě pracovních listů, jednotlivých úloh a plnění dílčích cílů, které jsem si stanovila, jsem samozřejmě narazila na několik zásadních překážek. Vzhledem k tomu, že se ale často jednalo o zásadní komplikace, bylo nutné je vyřešit a nepokračovat v práci dál. Práce na pracovních listech se tak nakonec rozložily do několika kalendářních měsíců. Přesto mě nevídané potíže přivedly, díky snaze o jejich vyřešení, k novým myšlenkám

a nápadům, díky jímž mají pracovní listy dnešní podobu. Níže uvádím ty, které pro mě při tvorbě materiálů byly nejzásadnější:

- **OMEZENÉ FUNKCE PROGRAMU** – Při tvorbě ve Wizer.me jsem zjistila, že vybrané aplikace nejsou dostupné, bohužel se jednalo o funkce, které pro mě byly velmi důležité a pro funkci pracovního listu pro 1. ročník nezbytné. Situaci jsem vyřešila přihlášením do placeného režimu, který mi po stanovenou dobu umožnil využívat všech funkcí a možností programu bez omezení.
- **ORIENTACE V PRACOVNÍM LISTU** – Vzhledem k tomu, že je pracovní list určen pro práci malým dětem a je pravděpodobné, že mohou pracovní list vypracovávat také samostatně, stále jsem nebyla spokojená s organizací pracovního listu. Pochybovala jsem o tom, že by bylo hned jasně patrné, co mají děti s danou úlohou dělat. Proto jsem se rozhodla pro další obrázky. Tentokrát sérii piktogramů, které budou opět součástí každého pracovního listu a v tomto případě dokonce každého cvičení. Ještě před spuštěním audio zadání bude dítě vědět, jaká činnost ho v úloze čeká. Nakreslila jsem například piktogramy *vytvoř, nakresli, sleduj, poslouchej, přemýšlej* apod. Odlišit bylo třeba také nepovinná cvičení. To jsem vyřešila kategorií bonus, pro kterou jsem též vytvořila identický piktogram. Součástí všech piktogramů jsou samozřejmě Heřmánek a Rozmarýnka, díky čemuž jsou tedy piktogramy stylově homogenní se všemi ostatními obrázky.

Obr. 1 – Piktogram „vyfot“

Obr. 2 – Piktogram „namaluj“

- **TECHNICKÉ PROBLÉMY** – Celý proces provázela řada technických problémů, přičemž některé jsem předvídala, jiné pro mě byly zcela neočekávané. Tím nejzásadnějším byla velikost obrázků. Všechny obrázky mají reálnou velikost a při nahrání do programu se jejich velikost nezměnila. To způsobilo takové situace, jakou byla například tzv. spojovačka, ve které nešlo propojit obrázek na levé straně s obrázkem na pravé straně, protože bylo nutné rolovat myši. Taková situace a další podobné vedly k tomu, že jsem před nahráním obrázku do programu musela individuálně každý z obrázků v jiném programu ručně zmenšit. Ačkoliv se může zdát, že jde o poměrně banální úkon, v takovém množství obrázků se jednalo o několikahodinovou záležitost, která naštěstí ale komplikaci vyřešila. Při budoucím tvoření materiálů už s touto skutečností mohu počítat a obrázky dopředu zmenšit.
- **NEKVALITNÍ ZVUK** – Na zvukové stopě jsou všechny pracovní listy postavené. Principem je možnost nahrát zadání úkolu a ze strany dítěte následně nahrání slovní odpovědi. Komplikace se zvukem jsem tedy nemohla v žádném případě ignorovat. V úvodní části každého z témat je originální prezentace, ve které k dětem promlouvají přímo Heřmánek s Rozmarýnkou. Zatímco zkoušky nahraných odpovědí byly slyšet bez problému, zadání úkolů, a především dabované prezentace našim nárokům zcela neodpovídaly. Zvuk zněl velmi nekvalitně, patrný byl také šum, výkyvy hlasitosti a zejména některým slovům nebylo zcela rozumět, čímž se připravený dialog zcela minul účinkem. Bohužel,

situaci se nám nedařilo dlouho vyřešit. Vystávaly stále nové a nové možnosti, jak zvuk zlepšit, nicméně stále jsem s výsledkem nebyla spokojená. To mělo za důsledek to, že se velká část materiálů musela dabovat opakovaně, čímž se moje práce výrazně pozdržela. Situaci se mi nakonec podařilo vyřešit až se zakoupením profesionálního mikrofonu a instalací programu, který záznam z plochy zaznamenával v maximální kvalitě. I po všech potížích, které jsem v souvislosti se špatným zvukem musela řešit, jsem ráda, že jsem se s původní verzí nespokojila a mohu teď v rámci vypracovaných pracovních listů předložit audio komentáře a rozhovory ve velmi dobré kvalitě.

5.3 Struktura a obsah online pracovních listů

Jelikož se jedná o pracovní listy pro žáky 1. ročníku, je nutné zohlednit jejich počítačovou gramotnost, tedy to, jak se dokážou v programu rychle zorientovat a online úlohy řešit. Proto mají všechny pracovní listy pro 1. pololetí naprosto totožnou strukturu. Pro děti tak bude snazší se v pracovním listě orientovat a jednotlivé typy úloh pro ně již budou známé. Lze také předpokládat, že si práci s pracovním listem děti během roku zvládnou zautomatizovat, nebo budou alespoň při jeho vypracovávání postupně více samostatné. Snažila jsem se iniciativně předejít situacím, ve kterých si s cvičením děti nebudou vědět rady, zejména pokud by učitel tyto materiály zadal k samostatné práci. Dále už se budu vyjadřovat především k sérii pracovních listů pro 1. pololetí, které jsem v rámci této práce vytvořila.

Pracovní listy jsou určeny primárně žákům prvního ročníku, a to od září do ledna. Pro děti jsem pro první pololetí připravila témata v takovém pořadí, aby na sebe volně navazovala. Jedná se o témata s názvy *Moje škola*, *Vyučování*, *Spolužáci*, *Třídní pravidla*, *Les*, *Zkoumání rostlin*, *Kde bydlím*, *Orientace ve městě*, *Jsem chodec*, *Rodina*. Součástí prvního tématu je navíc bonusové úvodní video, ve kterém se dětem Heřmánek a Rozmarýnka představují.

Pracovní list představuje každé téma formou krátkého výukového videa, ve kterém je dětem vždy nastíněna nějaká konkrétní situace, problém, který Heřmánek s Rozmarýnkou řeší způsobem jím vlastním. V další části následují tematická cvičení, která se k tématu a videu vztahují. Při tvorbě pracovních listů jsem uvažovala o tom, že pro děti nemusí být vypracovávání online pracovních listů jednoduché. Můžeme odhadovat, že pro většinu

z nich to bude něco naprosto nového a budou se učit s prostředím pracovat. Proto jsou i první listy oproti ostatním kratší, aby měly děti prostor se naučit jednotlivé úlohy vypracovávat a současně měly na každé cvičení dostatek času. Pracovní listy jsou tvořené ve dvou úrovních, Zadání je vždy jak psané, tak namluvené Heřmánkem a Rozmarýnkou. Děti si tak podle úrovně svých dovedností čtení mohou vybrat, zda si zadání úlohy zvládnou přečíst, nebo zda si zadání úlohy poslechnou. Stejná možnost platí i v případě otevřených otázek, kdy si mohou děti vybrat, zda svou odpověď zapíšou nebo namluví. Tato eventualita přizpůsobuje pracovní list potřebám jak dětem slabším, tak dětem, které již v první třídě umí číst.

Typy cvičení a úloh pro 1. pololetí:

- a) otevřená otázka – úkolem je odpovědět buď písemně, nebo svou odpověď namluvit
- b) spojování pojmů – úkolem je spojit výrok/pojem s obrázkem
- c) výběr z více možností
- d) označ/ zakroužkuj v obrázku
- e) vyber ANO/NE
- f) pojmenuj/nahraj v obrázku (vyznačené části)
- g) rozřazování pojmů
- h) nakresli
- i) označ více možností
- j) vyjmenuj
- k) praktické úkoly – jdi do lesa
- l) bonus

Všechny pracovní listy jsou svým obsahem uzpůsobeny tak, aby vedly k naplnění klíčových kompetencí dle RVP ZV (2021), konkrétně následující:

- *kompetence k učení*
 - na základě získaných poznatků se snaží vyvodit obecné závěry
 - využívá získaných poznatků při pozorování a zkoumání přírody
 - vyhledává samostatně nebo ve skupině nové poznatky
 - poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení
 - snaží se ohodnotit výsledky své práce

- *kompetence k řešení problémů*
 - hledá řešení přiměřené náročnosti úkolů
 - vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni
 - samostatně řeší problémy
 - ověřuje si správnost svých poznatků

- *kompetence komunikativní*
 - prezentuje výsledky své práce
 - dokáže přijmout pochvalu i kritiku
 - využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
 - obhájí svůj názor a vhodně argumentuje
 - při verbální komunikaci používá správnou terminologii

- *kompetence sociální i personální*
 - zvládá prezentovat svůj názor i respektovat názory ostatních
 - vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj

- *kompetence občanské*
 - respektuje hygienická a bezpečnostní pravidla
 - chrání zdraví své i svých spolužáků a spolužáky
 - při úrazu zavolá odpovědného dospělého
 - dokáže přivolat odbornou pomoc
 - udržuje v čistotě okolí školy i bydliště, chrání přírodu
 - respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví

- *kompetence pracovní*
 - vykoná zadanou práci s ohledem na svůj věk
 - používá bezpečné a účinné materiály, nástroje a vybavení
 - dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky
 - adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
 - využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost

- *kompetence digitální*
 - ovládá běžně používaná digitální zařízení, aplikace a služby a využívá je při učení i při zapojení do života školy a do společnosti
 - vyjadřuje se za pomoci digitálních prostředků
 - spravuje a sdílí data, informace a digitální obsah a k tomu volí postupy, způsoby a prostředky, které odpovídají konkrétní situaci a účelu

Pracovní listy svým obsahem mohou být současně také námětem pro začlenění průřezových témat i realizaci mezipředmětových vazeb. Mohou být podnětné pro uskutečnění dalších činností a aktivit v rámci vyučování. Z průřezových témat jsou to například *morální rozvoj – řešení problémů a rozhodovacích dovedností, mezilidské vztahy, poznávání lidí, komunikace, rozvoj schopnosti poznávání, hodnoty, postoje, lidské aktivity a životní prostředí, vztah člověka k prostředí, občanská společnost a škola.*

Zmíněné mezipředmětové vazby v souvislosti s obsahem pracovních listů lze realizovat v českém jazyce (sloh), matematice (slovní úlohy), tělesné výchově (př. cesta do školy, procházka v obci), výtvarné výchově a pracovních činnostech (tematické projekty).

Velký přínos vnímám ve skutečnosti, kterou ve své publikaci o pracovních listech potvrzuje také Frýzová (2014, s. 48) „*Svým charakterem neumožňuje žákovi být pasivním příjemcem informací, ale nutí jej využívat své dovednosti a vědomosti při plnění zadaných úkolů.*“ Díky interaktivitě a typům cvičení, které jsem v tomto případě volila, je nemožné, aby žák pracoval pasivně. Musí u úkolů přemýšlet, dávat si znalosti do souvislostí, případně informace aktivně vyhledávat ve výukovém videu. Úroveň vypracování jednotlivých cvičení je tak pro učitele okamžitou zpětnou vazbou na to, do jaké míry žák učivu rozumí, zda u cvičení uvažoval, zda přemýšlel.

V samotném závěru každého pracovního listu je pro děti připravené krátké hodnocení. Děti hodnotí otázky, typy cvičení, video i celkový dojem z pracovního listu. Hodnocení probíhá za pomoci označení odpovídajícího palce. Další hodnocení či sebehodnocení je možné realizovat ještě v rámci celé třídy vždy po vypracování pracovního listu, a to například slovně.

5.4 Hodnocení vypracovaných pracovních listů

Otázku hodnocení lze v posledních letech považovat za kontroverzi, přesto velmi podstatnou součást procesu učení. Hodnocení je pro dítě zpětnou vazbou na jeho práci, snažení, dává mu najevo, jak si dané učivo osvojil a do jaké míry to při daném úkolu prokázal. Dítě by tak po získání hodnocení mělo bezprostředně vědět, zda se mu povedlo zadání splnit či nikoli, zda látce rozumí tak, jak si samo myslelo nebo zda je nutné proces opakování a fixování ještě zopakovat.

V případě prvního ročníku základní školy se ne vždy setkáme s klasifikováním v číselné podobě v rozsahu od 1 do 5, přičemž 1 je nejlepší a 5 nejhorší možné ohodnocení. Daleko častěji jsou žáci během prvního roku hodnocení značkami, obrázky či tematickými razítky volenými dle činnosti nebo náročnosti úkolu. Kromě těchto možných způsobů hodnocení se dnes můžeme setkat také se slovním hodnocením, které dítěti dává též okamžitou zpětnou vazbu na jeho práci.

Jak jsem již zmínila, hodnocení je velmi nejednoznačné téma, a proto bych se v této části práce nerada věnovala jednotlivým typům, ale spíše obecnému významu hodnocení. Osobně z pedagogické praxe považuji hodnocení za nesmírně důležité, a to mimo jiné proto, že pro děti je velmi důležité. Touží vědět, jak se jim práce povedla, touží po pochvale, souhlasném úsměvu paní učitelky, přejí si „neselhat“. O to více bychom měli hodnocení a jeho správné formě věnovat pozornost. Hodnocení je pro děti obecně, zejména pak v první třídě, velmi silnou motivací. Stejně tak ale v případě opakovaného špatného hodnocení, může být jeho vliv na dítě negativní a může ho od dalšího učení zrazovat, demotivovat. A to nejen na období první třídy, ale i do let budoucích. Stejně tak se může stát hodnocení nejsilnější motivací, dokonce větší než to, že se dítě naučí a pozná něco nového. To má za následek to, že se v praxi setkáváme s dětmi, které jsou až přehnaně orientované na známku, výsledek a nikoli na samotný proces. Činnost, třebaže zábavná a zajímavá, je pro ně zcela nezáživná, pokud za ni nedostanou onu vytouženou jedničku. O to více bychom neměli hodnocení brát na lehkou váhu a dobře zvážit kdy a jak dětem zpětnou vazbu dávat.

V případě vytvořeného souboru pracovních listů jsem se v souvislosti se svými zmíněnými zkušenostmi z praxe zakončila každý pracovní list velmi stručným vyjádřením hodnocení, kdy očekávám, že děti dají zpětnou vazbu učiteli za pomoci označení palce (nahoru, dolů, vodorovně do strany). Samy děti by měly být za pracovní

list hodnoceny slovně. Jednotlivá cvičení jsou koncipována tak, aby u některých byla jednoznačná odpověď, ale například v typech cvičení, kdy dítě vkládá svůj obrázek nebo namlouvá odpověď se svým názorem, pak očekávám, že každý učitel zváží, jak je s odpovědí spokojen. Cvičení i pracovní listy lze hodnotit, jakkoliv si to učitel s danou třídou nastaví. Přesto je nutné uvést, že tyto materiály nebyly tvořeny se záměrem, že budou známkovány. Mým cílem bylo vytvořit materiály, které výuku ozvláštní, pomohou dětem vidět učivo v souvislostech, zopakovat si ho. Žáci mohou být hodnoceni za úroveň splnění úkolů, za individuální pokrok nebo originální odpověď. Pracovní listy ale mohou pomoci lépe pracovat s chybou, vnímat ji pozitivně jako možný podnět k dalšímu pokroku.

Případně je to prostor pro samostatné procvičování či novou, moderní, formu domácího úkolu. Proto vnímám jako nežádoucí, aby bylo dítě, v případě nesplnění požadavků pracovních listů, penalizováno špatnou známkou. Přesto záleží ale samozřejmě na učiteli, k jakému hodnocení se rozhodne inklinovat.

5.5 Online interaktivní pracovní listy

V následující podkapitole představuji celou sérii vypracovaných pracovních listů pro 1. pololetí 1. ročníku základní školy. Kromě odkazu do prostředí Wizer.me, kde jsou všechny pracovní listy uloženy, jsem pro potřeby této práce vytvořila také tzv. QR kódy, které umožní načtení pracovního listu již přímo z tištěné podoby této práce. Současně jsou u každé otázky vypsány cíle, které jsem si pro danou kapitolu stanovila a které považuji v dané oblasti pro výuky za podstatné.

Pracovní list č. 1 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA VE ŠKOLE

Cíle:

- žák se orientuje mezi jednotlivými místnostmi ve škole, pochopí, k čemu slouží a jaký je jejich význam
- žák pozná pracovníky školy, dokáže vysvětlit, co kdo ve škole dělá
- žák ví, jak se má v prostorách školy chovat v rámci kolektivu i při setkání s dospělými
- žák pochopí rozdíl mezi vyučovací hodinou a přestávkou, dokáže rozlišit, které aktivity se dělají o přestávce a které v hodině
- žák pochopí význam školní docházky i roli žáka

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/E266PE>

Pracovní list č. 2 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA VE TŘÍDĚ

Cíle:

- žák se seznámí s rozvrhem, jeho principem
- žák chápe význam rozvrhu, dokáže se v něm orientovat a vyhledat konkrétní údaje
- žák zná zkratky použité v rozvrhu pro 1. ročník ZŠ
- žák zná pravidla slušného chování, jejichž dodržování se ve třídě vyžaduje
- žák se seznámí se základními pomůckami pro jednotlivé předměty

- žák zvládne předměty i jednotlivé pomůcky rozlišit a pojmenovat
- žák chápe rozdíl mezi hodinou a přestávkou

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/LPRAOT>

Pracovní list č. 3 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA MEZI SPOLUŽÁKY

Cíle:

- žák chápe pojem spolužák
- žák si uvědomuje diverzitu mezi jednotlivými žáky, chápe význam společných zálib, spolupráce, vzájemné pomoci a tolerance
- žák se seznámí se základní škálou pocitů a nálad, následně dokáže popsat své pocity i pocity ostatních
- žák pochopí význam empatie
- žák se seznámí lépe se svými spolužáky, naučí se vyjmenovat jména alespoň pěti svých spolužáků
- žák dokáže prakticky aplikovat své znalosti – dokáže vyhledat stejné hlásky ve jménech

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/WJXJLC>

Pracovní list č. 4 – HEŘMÁNEK, ROZMARÝNKA A TŘÍDNÍ PRAVIDLA

Cíle:

- žák dokáže rozlišit slušné a neslušné chování
- žák dokáže vysvětlit význam dodržování společenských pravidel
- žák chápe význam odměny a trestu
- žák si uvědomuje význam třídních služeb, dokáže přijmout odpovědnost
- žák je obeznámen s následky, pokud sjednaná pravidla nejsou dodržována (př. riziko úrazu, zašpiněné pomůcky, používání mobilního telefonu, hraní her na počítači)
- žák se seznámí s podobou, obsahem a významem školního řádu
- žák se sám pokusí sestavit vlastní seznam pravidel

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/LT7P6U>

Pracovní list č. 5 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA V LESE

Cíle:

- žák se seznámí s pojmem ekosystém les, jeho charakteristikou
- žák získá představu o tom, jak prostředí lesa vypadá, jaké v něm rostou rostliny a jací v něm žijí živočichové
- žák se seznámí s částmi rostlin – list a plod
- žák pochopí základní rozdělení stromů na jehličnaté a listnaté
- žák zná čtyři druhy jehličnatých stromů, dokáže je mezi sebou rozeznat, chápe jejich charakteristiky
- žák pozná národní strom České republiky, zná jeho název i podobu
- žákovi budou představeny stopy zvířat, žák je dokáže rozeznat a přiřadit k příslušnému živočichovi
- žák dokáže na základě svých znalostí vytvořit vhodné trojice (strom – list – plod)

- žák zvládne vlastními slovy vysvětlit rozdíly mezi listnatým a jehličnatým stromem
- žák chápe pojmy listnatý, jehličnatý a smíšený les, chápe podstatu a dokáže pojmy objasnit
- žák se při procházce do lesa prakticky seznámí s přírodními materiály a rostlinami, které v lese můžeme běžně najít

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/S03ZAM>

Pracovní list č. 6 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA ZKOUMAJÍ ROSTLINY

Cíle:

- žák chápe pojmy ovoce a zelenina a rozdíl mezi nimi, jednotlivé druhy zvládne do příznačné skupiny zařadit
- žák se seznámí s částmi rostlin – kořen, list, květ, plod a stonek, dokáže tyto pojmy definovat, chápe jejich přínos a význam pro tělo rostlin
- žákovi jsou představeny pojmy strom, keř a bylina – žák je dokáže vysvětlit a uvést konkrétní příklady
- žák zvládne blíže specifikovat, jakou část daného ovoce či zeleniny jíme (př. jablko, brambory, dýně apod.)
- žák dokáže svými slovy vysvětlit pojem *letokruhy*, ví, kde je najít a o čem vypovídají

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/PCBEKO>

Pracovní list č. 7 – KDE BYDLÍ HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA?

Cíle:

- žák chápe rozdíl mezi vesnicí a městem, dokáže oba pojmy vysvětlit a popsat rozdíly
- žák dokáže sám vyhodnotit výhody a nevýhody života ve městě i na vesnici
- žák zvládne popsat cestu do školy, má osvojenou pravolevou orientaci, dokáže nakreslit jednoduchý plánec cesty
- žák chápe a dokáže vysvětlit rozdíl mezi domem a domovem
- žák se seznámí s různými typy domů, zvládne je pojmenovat
- žák zná názvy jednotlivých místností v bytě či domě, chápe jejich účel, specifika, ví, jaký nábytek se v něm standardně nachází
- žák dokáže vyjmenovat domácí práce, chápe jejich význam

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/Z3STLY>

Pracovní list č. 8 – HEŘMÁNEK A ROZMARÝNKA VE MĚSTĚ

Cíle:

- žák si zopakuje své znalosti o městě a vesnici
- žák se seznámí s důležitými budovami, které se ve městě nacházejí
- žák se dokáže orientovat v jednoduchém plánu i mapě
- žák se dokáže za pomoci plánu či mapy po městě pohybovat a dojít k předem určenému cíli
- žák dokáže v mapce vyhledat dle pokynů důležité instituce a budovy
- žák se seznamuje s výrazem „služba“, chápe, kdo je provádí a k čemu je využíváme
- žák dokáže pojmenovat budovy a instituce, které se nachází v blízkosti jeho školy či bydliště

- žák dokáže pojmenovat, co lze z mapy vyčíst (př. sportoviště, zdravotní středisko, obchodní centrum apod.)
- žák samostatně pojmenuje zaměstnance ve službách, ví, jak se nazývají povolání, která se s danou službou pojí (př. kadeřnictví – kadeřnice, autoservis – automechanik, obchod – prodavačka)
- žák zná hlavní město České republiky, národní barvy, pozná státní vlajku ČR
- žák zná adresu svého bydliště, dokáže ji z paměti říct i napsat, chápe podstatu adres a jejich význam
- žák zvládne samostatně napsat adresu na pohlednici
- žák navštíví knihovnu, seznámí se s principem půjčování knih, zvládne si knihu samostatně půjčit, chápe výhody knihoven

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/JGM0GS>

Pracovní list č. 9 - HEŘMÁNEK, ROZMARÝNKA A PRAVIDLA PRO CHODCE

Cíle:

- žák se seznámí s pravidly bezpečnosti
- žák si osvojí základní bezpečnostní pravidla silničního provozu
- žák zvládne popsat pravidla pro přechod vozovky
- žák dokáže rozeznat a samostatně pojmenovat základní dopravní značky
- žák umí rozeznat bezpečné a nebezpečné chování chodců i řidičů v silničním provozu
- žák se seznámí se základními pojmy, které se týkají pohybu chodců ve městě (př. semafor, dopravní značka, přechod pro chodce)

- žák zná pravidla přechodu přes přechod, na kterém se musí řídit signalizací na semaforu, zná význam barev na semaforu pro chodce i na semaforu pro motorová vozidla

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/CXOVG0>

Pracovní list č. 10 - HEŘMÁNEK, ROZMARÝNKA A RODINA

Cíle:

- žák rozlišuje blízké rodinné příslušníky, jejich role v rodině a vnímá vztah mezi nimi
- žák se orientuje v základních příbuzenských vztazích
- žák umí pojmenovat členy rodiny
- žák chápe význam a důležitost rodiny a rodinných vazeb
- žák se seznámí s pojmem rodokmen, s jeho možnými podobami a podstatou, sám se pokusí vlastní rodokmen vytvořit
- žák rozumí výrazům nejmladší, nejstarší, chápe věkové rozdíly mezi členy rodiny
- žák ví, jaké mají členové rodiny povinnosti, dokáže je vyjmenovat a popsat
- žák zná zásady a pravidla slušného chování

Pracovní list je dostupný z: <https://app.wizer.me/learn/UYIWJG>

5.6 Reflexe pracovních listů

Soubor pracovních listů jsem v závěru ověřila také v praxi. Rozhodla jsem se mezi dotázané zařadit tři pedagogy vyučující prvouku na 1. stupni základní školy, z toho dva z nich vyučují prvouku přímo v 1. ročníku. Učitele, který nevyučuje v prvním ročníku jsem vybrala do skupiny respondentů proto, že mě zajímal jeho upřímný názor na možné využití těchto materiálů také v dalších ročnících prvního stupně, nejpravděpodobněji tedy ve druhých ročnících. Dalšími, kdo se zabýval reflexí mých pracovních listů byli dva zástupci z rodičů mých žáků. V neposlední řadě jsem oslovila, se svolením rodičů, dva žáky 1. ročníku, tedy mou primární cílovou skupinu, konkrétně chlapce a dívku ve věku 7 let. Záměrně jsem si vybrala takovou skladbu respondentů, neboť jsem měla velký zájem o to aby má práce byla z hodnocená z více úhlů pohledu. V tomto případě se mi dostalo zpětné vazby od všech stran, se kterými v praxi přijde pracovní list do kontaktu. Tedy trojice učitel – žák – rodič. Jsem si i ze své pedagogické praxe samozřejmě plně vědoma, že s podobou a obsahem pracovního listu nebudou vždy spokojeni všichni, přesto jsem se ale snažila vystavět náplň pracovního listu tak, aby většině vyhovoval a byl jim opravdu užitečný. O to více mě zajímala konstruktivní kritika, která může tyto materiály v budoucnu ještě vylepšit a více je přizpůsobit potřebám škol. Všem dotazovaným jsem pracovní listy ukázala, měli možnost si je projít. K ohodnocení jsem ale pro co nejpřesnější srovnání dala všem stejný pracovní list, a to list Moje škola s podnázvem Heřmánek a Rozmarýnka ve škole. Tento pracovní list měli možnost si prohlédnout i vyplnit.

Cílem reflexe vybraného pracovního listu bylo především získat na navržený pracovní list zpětnou vazbu. Z důvodů probíhající pandemie, kdy jsou třídy nepravidelně posílány do karantény, nebylo možné nechat prakticky vyhodnotit všechny připravené pracovní listy. Proto jsem se rozhodla požádat o hodnocení jednoho vybraného listu všechny dotázané. Důvodem bylo, abych mohla zapsaná hodnocení porovnávat a číselné ohodnocení v níže uvedené tabulce pro mě bylo relevantní. Ačkoliv zápisem hodnotili všichni respondenti jeden pracovní list, při osobním setkání měli možnost si prohlédnout a pročíst všechny pracovní listy v souboru. Mohli se doptat na jakékoliv otázky vztahující se k pracovním listům, prohlédnout si, v jakém pořadí jsou pracovní listy seřazeny, ověřit si tak návaznost tématu apod.

V následující tabulce uvádím přehled všech zapsaných hodnocení od učitelů, rodičů i žáků. Respondenti hodnotili jednotlivé kategorie čísly od 1 do 5, přičemž číslo 1 = nejlepší, číslo 5 = nejhorší.

Jednalo se o následující kritéria:

Obsah tématu – Respondenti se při hodnocení měli zaměřit na to, zda téma souvisí s obsahem, zda mezi otázkami, úkoly i v úvodním videu získali informace, které od daného tématu očekávali. Současně, zda se dozvěděli nějaké nové a zajímavé informace. Při osobním rozhovoru měli možnost mi také sdělit, zda nějakou zásadní část tématu v pracovním listě postrádali.

Srozumitelnost obsahu – V této kategorii hodnotili jednoznačnost zadání úloh a srozumitelnost obsahu výukového videa. V případě dospělých jsem požadovala, aby se pokusili vžít do role dítěte a sledovat video i úlohy z jeho pozice. Poté zhodnotit, zda je obsah pro děti dostatečně srozumitelný. Děti samotné tuto kategorii hodnotily podle toho, jestli v každém cvičení věděly, co mají dělat a co je tedy jejich úkolem.

Náročnost – Posoudit, zda je náročnost pracovního listu přiměřená znalostem a dovednostem dítěte z 1. třídy. V případě dětských respondentů jsem chtěla, aby se zamysleli, jestli to pro ně nebylo příliš těžké.

Video – Úkolem bylo ohodnotit, do jaké míry jsem jim video líbilo obsahově i vizuálně. Zda jsou spokojeni s úrovní i s tím, co se děti ve videu učí a s jakou tematikou se seznamují.

Audio komentář – V této sekci dotázaní posuzovali kvalitu zvuku, obsah dialogů, a to jak v sekci video, tak u jednotlivých cvičení. Také zadání cvičení jsou psána formou dialogů. Zajímalo mě, jestli se dětem i dospělým líbí a především, zda jim děti rozumí.

Grafika – V pracovním listě respondenti hodnotili všechny obrazové části pracovního listu, tzn. v rámci videa, v úlohách, ale také piktogramy, které jsou součástí každého cvičení.

Tab. 1 – Hodnocení pracovního listu dotázanými učiteli, rodiči, žáky

Jaký na Vás udělaly vybrané pracovní listy dojem? Ohodnoťte dané kategorie vybraného pracovního listu známkou 1–5. (1 = nejlepší, 5 = nejhorší)						
	Obsah tématu	Srozumitelnost obsahu	Náročnost	Video	Audio komentář	Grafika
Učitel 1	1	1	1	1	1	1
Učitel 2	1	2	1	1	1	1
Učitel 3	1	1	2	1	1	1
Rodič 1	1	1	2	1	1	1
Rodič 2	1	1	1	1	1	1
Dítě 1 - dívka	1	1	1	1	1	1
Dítě 2 – chlapec	1	1	1	1	1	1

5.6.1 Shrnutí výsledků reflexe a osobních rozhovorů

V této části se zaměřím nejen na shrnutí výsledků celkové tabulky hodnocení pracovního listu, ale rovněž na poznatky, které jsem získala na základě společných osobních rozhovorů se všemi dotázanými respondenty, tedy s učiteli, žáky i rodiči.

Z výše uvedené tabulky je patrné, že pracovní listy splňují téměř ve všech oblastech požadavky všech dotázaných. Nejlepší hodnocení, za což jsem velmi ráda, získal pracovní list od dětí. Velmi vděčná jsem byla za osobní rozhovory, které po zhlédnutí pracovních listů, následovaly. Respondenti měli možnost se mě na cokoliv zeptat, ale stejně tak já jsem měla možnost reagovat na jejich reakce a komentáře.

Hned v úvodu bych ráda zmínila, že při osobních rozhovorech se všichni dotázaní shodli, že je formát online pracovního listu velmi zaujal. Žádný z respondentů se s touto podobou pracovního listu doposud neseťkal. Největší nadšení po vypracování pracovního listu jsem zaregistrovala u obou dotázaných dětí, což považuji za nejdůležitější zpětnou vazbu a velmi si jí vážím. Žáci prvního ročníku jsou cílová skupina těchto materiálů a když je

vypracování pracovního listu bavilo a přáli si vypracovat další, velmi mě to potěšilo a ujistilo, že pracovní listy splňují svůj úkol a funkci.

Všichni dotázaní byli velmi spokojeni nejen s podobou a formátem pracovních listů, ale též s obsahem. Zvolené téma představilo pojmy, učivo i otázky, které splnily očekávání všech dotázaných, tedy učitelů, rodičů i dětí. Žádnou z otázek nevnímali v tématu jako nepatřičnou nebo zbytečnou, současně žádný pojem či problematiku v tématu nepostrádali.

Srozumitelnost obsahu všichni až na jednoho z pedagogů ohodnotili jako výbornou. Učitel, který této kategorii hodnocení snížil konstatoval, že se mu zdají zadání formou rozhovorů pro žáky 1. ročníku v některých cvičeních náročná, pokud předpokládáme, že by pracovní list děti dostaly jako zcela samostatnou práci či jako formu domácího úkolu během distanční výuky. Dále uvedl, že by dle jeho názoru v takovém případě u některých dětí byla nutná pomoc rodičů. Jednalo by se o děti, které mají obtíže se čtením a nemohly by si po poslechu dialogu přečíst stručné zadání otázky. Při osobních rozhovorech zejména pedagogové velmi kladně hodnotili sled a pestrost úkolů, která dle jejich názorů výrazně podpoří koncentraci dětí. Sestavu více kratších úkolů vnímají pro 1. ročník základní školy jako velmi vhodnou a realizovatelnou. Dá se předpokládat, že díky přehlednosti cvičení a promyšlené kompozici úloh dle obsahu a náročnosti by se v pracovním listě dobře orientovali také žáci s SPU, což je v současné době velmi aktuální a pochopitelně musíme brát na potřeby těchto žáků zřetel.

V sekci „náročnost“ označila více než polovina respondentů pracovní list hodnocením výborně. Jeden z pedagogů snížil hodnocení na známku 2, a to z důvodu, že se domnívá, že slabší děti nebudou schopné vypracovat všechna cvičení zcela samostatně. Současně jsem ale dospěla k závěru, že je možné dítěti individuálně vybrat, která cvičení bude plnit. V tomto ohledu vnímám program Wizer.me jako velmi vhodný pro tyto potřeby, neboť je velmi snadné z pracovního listu odebrat všechna nežádoucí cvičení a dítěti zaslat tak zcela jedinečnou podobu pracovního listu jemu individuálně upravenou na míru. Dítě se tak nemusí soustředit na to, jaká cvičení přeskočit a nevyplňovat, ale v pracovním listu pro něj zůstanou zobrazena pouze cvičení, která jsou pro něj určená. Rodič, který též ohodnotil kategorii hodnotou 2 se obává, že by v případě takového pracovního listu zadaného jako samostatná práce při distanční výuce musel dítěti pomáhat. V tomto

případě je vždy důležité zhodnotit úroveň cvičení a celého pracovního listu v závislosti na aktuální skladbě dětí v ročníku.

Vůbec největší úspěch a pozitivní ohlasy získalo výukové video. Dětem se líbilo samotné video, dospělí chválili především zpracování a myšlenku propojení obrázků ve videu s obrázky, které lze najít ve cvičeních, které se k videu vztahují. Kladně byla hodnocena také délka videa úměrná délce pozornosti dětí v 1. ročníku. Zejména učitelé ocenili náměty videí i skutečnost, že se pokaždé jedná o samostatný příběh. Konstatovali, že ve vyučování by bylo možné je používat také zcela samostatně bez pracovního listu, a to nejen v 1. ročníku. Ze strany učitelů se právě výukovým videím dostalo velké pochvaly také v souvislosti s dialogy. Přiznali se, že video bavilo i je a poprosili i o ukázkou dalších z nich. Zvláště věnovali komentáře úvodnímu videu s představením obou myšek, které své diváky uvádí do celého příběhu. Údajně v takové podobě pracovního listu vidí veliký přínos ve srovnání s pracovními listy právě díky vytvořeným videím, které s obsahem pracovního listu korespondují. Rodiče v souvislosti s videi vítali především to, jak video téma představí a ucelí. Děti si tak, dle jejich názoru, daleko lépe představí, co je obsahem tématu a čím se budou zabývat. Učitelé při společném rozhovoru zmínili, že by o současnou podobu pracovních listu měli velký zájem a rádi by ho zapracovali od příštího školního roku do ŠVP jejich škol.

Audio komentář sklidil též nejlepší možné ohodnocení. Děti chválili obsah, bylo znát, že se soustředí na to, co si myšky říkají a na samotný příběh, který se ve videu odehrával. Rodiče a učitelé se daleko více soustředili na technické provedení, na kvalitu zvuku a námět dialogu. Byli velmi spokojeni. Jedna z učitelek zmínila hlasovou podobu dětí, které myšky dabovaly. Ačkoliv ve skutečnosti děti sourozenci nejsou, jejich hlasy zní velmi věrohodně a též jejich vzájemná interakce a komentáře, které v jednotlivých dialozích přidávají na věrohodnosti.

Poslední hodnocenou kategorií byla grafika. Byly tím myšleny kreslené ilustrace, které se objevily ve videích, v úlohách v rámci celého pracovního listu a v úvodu každého cvičení formou piktogramu. Učitelé kladně hodnotili jednotnost materiálů, kterou právě díky obrázkům získaly. Velmi mě potěšilo, že i rodiče vnímali provázanost všech materiálů právě díky obrázkům a jednotnost ocenili. Při osobních rozhovorech jsem se ujistila, že také děti se na pracovní listy více soustředí, protože už myšky budou znát a budou se těšit, co dalšího je čeká a čím se budou zabývat. Potvrdili mou ideu, že ilustrace

i jejich černobílé provedení dává dětem z 1. ročníku prostor pro vlastní fantazii, zároveň působí pracovní list jako celek jednoduše a přehledně. Z rozhovoru bylo zřejmé, že ilustrace se nejvíce líbily dětem.

Obecně lze říct, že pracovní list byl ohodnocen téměř ve všech ohledech výborně, a to dětmi, rodiči i učiteli. Nejhorší ohodnocení, které získal bylo hodnocení 2, v takových případech se ale jednalo o drobné připomínky, na kterých je určitě možné zapracovat a lze na ně při tvorbě dalších materiálů reagovat a ve cvičeních je zohlednit.

Vážím času, který mi všichni dotazovaní věnovali, jejich hodnocení i vzájemných rozhovorů. Osobní setkání pro mě byla nesmírně přínosná a jsem ráda, že ačkoliv se jednalo pouze o jakýsi návrh, jak by pracovní listy ve vyučování prvouky v online prostředí mohly vypadat, mají hned od začátku takový úspěch u mých kolegů i učitelů z jiných škol. Zásadní pro mě byly a jsou i přesto především pozitivní reakce dětí, protože všechny tyto materiály, obrázky a cvičení vznikly právě pro ně. To, že je vypracování cvičení bavilo, smály se při sledování videa, chtěly otevřít další pracovní list, to pro mě byla nejlepší zpětná vazba a rozhodně mě to motivovalo i do budoucna na podobných materiálech dále pracovat a do svých hodin je zapojovat například i u dalších ročníků 1. stupně.

Ze strany učitelů bylo kladně hodnoceno, že bylo možné pracovní listy hodnotit vizuálně, ale mohli si je také prakticky vyzkoušet a seznámit se s možnostmi programu, což bylo pro celkové hodnocení užitečné. Získali tak o podobě pracovního listu bližší představu. Nejdůležitějším aspektem pro ně byla možnost využívat takový pracovní list v hodinách s různými záměry, například k představení nového učiva, k procvičování, k ověření znalostí, ale dokonce také k domácímu opakování či jako již zmíněnou formu domácího úkolu. Sami vítali vtipnou a hravou formu obsahu, vlastní ilustrace, které na ně udělaly velký dojem. Byla jsem vděčná, že mi má očekávání ze své vlastní pedagogické zkušenosti potvrdili a pracovní listy po didaktické, obsahové i formální stránce naprosto splnily jejich představy o moderní pomůcce do vyučovacích hodin prvouky.

Níže pro větší přehlednost představuji shrnutí poznatků a komentářů týkajících se celého souboru pracovních listů na základě osobních rozhovorů s respondenty:

Klady:

- vlastní ilustrace – obrázky jsou jednoduché, jasné, přehledné, děti hned vědí, co znázorňují, současně je stimulována jejich fantazie, zejména v případě videí, kdy je vždy na obrázku zachycena konkrétní scéna a děti si domýšlí podle dialogů další části příběhu
- písemná zadání byla formulována jasně a srozumitelně
- mluvená zadání byla originální, typ pracovního listu to činí jedinečným, originálním, zajímavým, lze očekávat, že nadabovaná zadání budou pro děti výrazným zpestřením, pracovní listy pro ně budou pravděpodobně o to atraktivnější
- video – výrazný a originální prvek, pro děti v 1. ročníku velmi vhodné, silná podpora vizuální stránky, pokud bude video využito v rámci motivace, děti vtáhne do děje, hravou formou jim představí téma, které je čeká
- pracovní listy mají přiměřenou úroveň a obsahují odpovídající a vhodně zvolené typy cvičení jsou pro 1. ročník
- cvičení nejsou dlouhá, jsou úměrná věku dětí a tomu, jak dlouho jsou schopni věnovat každému cvičení pozornost
- pestrost cvičení, pracovní list není monotónní, každému dítěti může jít něco jiného
- ačkoliv se náročnost listů zvyšuje, aby se děti i v tomto ohledu posouvaly, struktura pracovních listů je v celém souboru zachována, děti si práci s listem zautomatizují, budou schopné jej s postupem času vypracovávat zcela samostatně
- výborný nástroj pro zopakování učiva, pracovní list je vypracovaný tak, aby pochopilo látku i dítě, které ve škole v daný den chybělo, pro děti v 1. ročníku bude snazší učivo pochopit, i přesto že byly nepřítomné
- velmi vhodné také pro děti, které jsou dlouhodobě nemocné
- vhodná volba témat, lze je zapsat do ŠVP, jedná se o témata skutečně zaměřená na život, jsou v souladu s výstupy dle aktuálního RVP ZV

- témata respektují dané období roku (jsou chronologicky seřazená tak, že př. v úvodních tématech se žáci seznamují s prostory školy, pravidla třídy atd.)
- soudobá moderní pomůcka, rozvíjí u dětí práci s ICT
- cvičení jsou vymyšlená tak, aby žáci nad odpověďmi museli skutečně přemýšlet
- pracovní listy respektují existenci žákovských skupin, je možné je individuálně přizpůsobit potřebám každého žáka, zejména žákům s SPU (cvičení je možné odebírat, pracovní listy zkrátit na minimum)

Zápory, náměty na zlepšení obsahu:

- rozsah některých pracovních listů není možné realizovat v rámci jedné vyučovací hodiny, pokud by měly děti takový list v hodině vypracovat samostatně, přerušily by svou pozornost, musely by zbývající cvičení odložit do další vyučovací hodiny
- některá cvičení si v případě vypracování doma žádají spolupráci rodičů, což není vždy možné (komentář vznikl na základě předchozí špatné zkušenosti s některými rodiči, kteří při domácí přípravě odmítají dětem s úkoly pomáhat)
- webové stránky wiser.me jsou celé v angličtině, v případě vytvoření vlastního pracovního listu, ale také při založení účtu je nutné se v anglických popiscích orientovat, což učitelé vnímají jako uživatelsky nepříjemné, ve sboru jsou učitelé, kteří anglicky neumí
- plná verze wiser.me se všemi funkcemi je placená

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vytvoření souboru deseti online interaktivních pracovních listů, které budou primárně určeny pro potřeby žáků 1. ročníku základní školy v rámci předmětu prvouka. Pracovní listy mají svým obsahem podpořit znalosti žáků z vybraných témat oblasti Člověk a jeho svět a současně díky své formě rozvinout jejich dovednosti a zkušenosti v oblasti ICT.

V teoretické části této práce jsem se proto zaměřila na osobnost žáka v 1. ročníku, jeho dovednosti a kognitivní funkce. Opomenout jsem nemohla ani přiblížení role učitele žáka mladšího školního věku. Volně navazuji didaktickými prostředky, které jsou při výuce dětí v 1. ročníku využívány a představením toho, který je pro tuto práci stěžejní, a to je pracovní list. Tuto didaktickou pomůcku jsem podrobně rozvedla v jednotlivých podkapitolách zaměřených na funkci pracovního listu, jeho význam ve vyučování, přínos, následně také jeho druhy, zásady tvoření i typy úkolů, které byly představeny ve složení, které je aktuální pro potřeby online pracovních listů. V poslední kapitole teoretické části jsem se zaměřila na oblast, které se didaktické prostředky a především pracovní listy v kontextu této práce týkají, a to oblast Člověk a jeho svět. Po nastudování příslušných materiálů a jsem popsala nejen náplň této oblasti v rámci 1. stupně ZŠ, ale též její cíle a zařadila tuto oblast do RVP ZV. V souvislosti s představením RVP ZV a zařazení cílové oblasti Člověk a jeho svět jsem se věnovala též jasnému formulování klíčových kompetencí a tematických okruhů a výstupů pro výše zmíněnou oblast.

V praktické části jsem uvedla aktuální soubor pracovních listů v kontextu s RVP ZV. Poté následoval přehled procesu vzniku celého souboru, a to od příprav a rešerší dostupných materiálů až po vznik finální podoby online pracovních listů. Blíže byla představena především platforma Wizer.me, které vděčím za to, že právě v takovém online prostředí mohly pracovní listy vzniknout. Dále jsem se věnovala představení zvířecích hrdinů a ilustracím, které tvoří stěžejní část výukového materiálů a činí tak jednotlivé listy výjimečné a vzájemně se prolínající. Představila jsem sérii výukových videí, která jsou neodmyslitelnou součástí každého z témat a která vznikla speciálně pro potřeby dětí v 1. ročníku za účelem zatraktivnění a představení jednotlivých témat. V praktické části jsem se věnovala též struktuře jednotlivých listů, hodnocení vypracovaných listů a následně reflexi. Vše bylo z důvodu komplikované pandemické

situace realizováno v omezeném režimu skupinou složené z vybraných učitelů, rodičů a žáků, kteří pracovní listy posoudili i prakticky vyzkoušeli. Jejich i své vlastní poznatky po dokončení a praktickém vyzkoušení jednotlivých pracovních listů jsem blíže specifikovala v závěrečném shrnutí reflexe a osobních rozhovorů se všemi zúčastněnými recipienty. Součástí této části je ale především soubor zmíněných pracovních listů, které jsou v práci zastoupeny odkazy a QR kódy, které nás přesměrují do prostředí zmíněné webové aplikace Wizer.me, na které jsou uloženy. Při jejich tvoření jsem se pokusila maximálně využít výhod online prostředí a dala vzniknout pracovním listům, které jsou určeny nečtenářům, začínajícím čtenářům i všem učitelům, kteří chtějí své hodiny prvouky udělat pro žáky přístupnější, atraktivnější a hravější.

V závěru této práce ještě jednou mnohokrát děkuji vedoucí své práce doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph. D., která mě na myšlenku online interaktivních pracovních listů přivedla a já si tak v rámci příprav na jejich vytvoření rozšířila povědomí o tomto typu didaktické pomůcky. Současně jsem se velmi podrobně seznámila s možnostmi aplikace Wizer.me, kterou vnímám jako velmi užitečný a praktický nástroj. Právě díky Wizer.me považuji obsah vzniklých materiálů za aktuální a adekvátní pro potřeby dětí v 1. třídě. Podobou a obsahem online pracovního listu je možné zohlednit potřeby též žáků s SPU, což je pro učitele na základní škole v současné době nesmírně důležité. Vytvořené materiály se dají dle potřeb individuálně upravit, což je pro učitele taktéž zásadní funkce.

Vzniklé materiály vnímám jako přínosné, zajímavé a atraktivní. Svým obsahem i formou splnily mé představy a očekávání, která jsem od nich měla. Cíle, které jsem si na začátku své práce stanovila, jsem splnila. Vznikla série deseti online interaktivních pracovních listů určená dětem v 1. ročníku základní školy. Těším se, že je i já sama budu v praxi používat, budu moci reagovat a upravovat obsah po dlouhodobějším používání v praxi, kdy sama zjistím, co je možné ještě zlepšit či doplnit. Těším se na reakce více dětí i kolegů a věřím, že se mi podaří vytvořit obdobné materiály i do dalších předmětů. Online interaktivní pracovní listy se pro mě staly opravdu atraktivním a dostupným nástrojem, díky kterému mohou naši žáci užívat počítač a současně zlepšovat své dovednosti v oblasti ICT smysluplným způsobem. Jsem přesvědčená, že vybraná série témat je skvělým podnětem pro další mezipředmětové vazby, které je možné díky obsahu pracovních listů, a zejména pak výukových videí, nejen v rámci prvního ročníku realizovat.

Doufám, že vytvoření průvodci Heřmánek a Rozmarýnka budou brzy děti bavit během reálných vyučovacích hodin prvouky a oblast Člověk a jeho svět pro ně třeba právě díky online interaktivním pracovním listům bude zajímavá, hravá, poutavá a zábavná. Věřím, že vzniklé pracovní listy budou mít kladný vliv na jejich další učení, bádání a budou děti svým obsahem inspirovat k dalšímu poznávání světa, ve kterém žijí.

7 Seznam zdrojů

Primární literatura

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. a ŠMARDOVÁ, Vlasta (2021). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta (2010). *Školní zralost: co by mělo umět dítě před nástupem do školy*. Brno: Computer Press, ISBN 978-80-251-2569-4.

BELZ, Horst a SIEGRIST, Marco. (2015). *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0846-4.

BUDIŠ, Josef. (1991). *Video ve škole: některé zkušenosti s využíváním videotechniky ve výuce*. Brno: MU. ISBN 80-210-0382-0.

ČAPEK, Robert. (2015). *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

DANIHELKOVÁ, Hana a MALÝ, Radek. (2007). *Člověk a jeho svět 3*. Olomouc: Prodos. Modrá řada. ISBN 978-80-7230-189-8.

DVOŘÁKOVÁ, Michaela, STARÁ, Jana a DVOŘÁK, Dominik. (2007). *Prvouka: pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-645-1.

DVOŘÁKOVÁ, Michaela, STARÁ, Jana a PIŠTOROVÁ, Radka. (2019). *Prvouka 1, hybridní pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy nové generace*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-542-5.

FRANCLOVÁ, Marta. (2013). *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4463-6.

FRÝZOVÁ, Iva (2014). *Pracovní listy nejen v přírodovědném vzdělávání*. Komenský, roč. 139, č. 1, ISSN 0323-0449.

- CHMELÍKOVÁ, Vendula. (2014). *Hraj si a procvičuj*. Plzeň: Fraus.
- JANIŠ, Kamil. (2006). *Slovník pojmů z obecné didaktiky*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 80-7248-352-8.
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. a ŽÁČKOVÁ, Hana. (2014). *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Praha: Grada.
- KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto a kol. (2002). *Školní didaktika*. 1. vydání, Praha : Portál. ISBN 80-7178-253-X.
- KOHOUTEK, Rudolf (2008). *Kognitivní vývoj dětí a školní vzdělávání*. Pedagogická orientace roč. 18, č. 3, s. 3–22. ISSN 1211-4669.
- KOPEČKOVÁ, Soňa. *Člověk a jeho svět: pro 1. ročník základní školy : (učebnice pro předmět prvouka)*. (2005). Ilustroval Aleš ČUMA, ilustroval Tomáš PROFANT. Brno: Didaktis. ISBN 80-7358-032-2.
- KULIŠTĚK, Petr. (2003). *Neuropsychologie*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-554-7.
- KREISLOVÁ, Zdenka (2008). *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2038-8.
- KYRIACOU, Chris. (2004). *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-965-8.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. (2006). *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- MANĚNOVÁ, Martina (2014). *Pracovní listy v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-499-1.
- MAŇÁK, Josef. (2003). *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3123-9.

Materiální didaktické prostředky. [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta; 2014 [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: https://uprps.pedf.cuni.cz/UPRPS-440-version1-23_rambousek.pdf

Methods of Teaching Environmental Education Workshop. [online]. North Carolina Department of Environmental Quality. 2017 [cit. 2022-02-4]. Dostupné z: <https://www.eenorthcarolina.org/media/47/open>

OBST, Otto a PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Základy školského managementu*. Olomouc: UP Olomouc, 2002, ISBN 80-244-0558-X.

PRŮCHA, Jan (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan, ed. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

Příprava pracovního listu. Inkluzivní škola.cz [online]. META; 2013 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/priprava-pracovniho-listu>

RAMBOUSEK, Vladimír. (1989). *Technické výukové prostředky*. Praha: SPN. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT; 2021 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-informatika>

RIES, Lumír a KOLLÁROVÁ, Eva. (2004). *Svět cizích jazyků*. Bratislava: Didaktis. ISBN 80-89160-11-5.

SKÁCELOVÁ, Jana a MRÁZOVÁ Lenka. (2012). *Výchova k občanství: doporučujeme pro 6. ročník základní školy a primy víceletého gymnázia*. 3. vydání, Brno : Nová škola. ISBN 978-80-7289-367-6.

SKALKOVÁ, Jarmila. (2007). *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

SKÝBOVÁ, Jana. (2019). *Vzdělávací modul Člověk a příroda ve vzdělávacím oboru Přírodopis*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN: 978-80-7603-097-8.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. (2004). *Základy vývojové psychologie pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7368-011-4.

ŠIMONÍK, Oldřich. (2005). *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-33-0.

ŠMELOVÁ, Eva., PETROVÁ, Alena. a SOURALOVÁ, Eva. (2012). *Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3345-5.

ŠTEFANOVIČ, Jozef. (1967). *Psychológia vzťahu medzi učiteľom a žiakom*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství.

VÁGNEROVÁ, Marie. (2021). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. a kol. (2005a). *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha: Karolinum ISBN 80-246-0924-X.

VÁGNEROVÁ, Marie. (2005b). *Vývojová psychologie I. – Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. (2000). *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha: Portál, ISBN 80-7178-308-0.

VAŠUTOVÁ, Maria. (2005). *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. ISBN 80-7042-691-8.

Wizer.me: Interactive Worksheets. In: Wizer.me [online]. 2021 [cit. 2022-02-03].
Dostupné z: <https://www.wizer.me/>

ŽIŽKOVÁ, Pavla, KUMŠE, Vilma a ŠEFER, Nataša. (2013). *Lili a Vili ve světě prvouky 1: učebnice pro 1. ročník ZŠ*. Ilustroval Matej DE CECCO. Praha: Klett. ISBN 978-80-7397-113-7.

8 Seznam tabulek a obrázků

TABULKY

Tab. 1. – Hodnocení pracovního listu dotázanými učiteli, rodiči, žáky

OBRÁZKY

Obr. 1 – Piktogram „*vyfoť*“

Obr. 2 – Piktogram „*namaluj*“

9 Přílohy

Příloha A – ukázka pracovního listu

Rozmarýnka a Heřmánek se představují

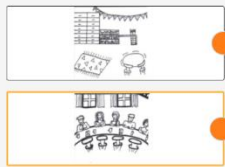
Listen to instructions

ROZMARÝNKA A HEŘMÁNEK VE ŠKOLE

1) PROHLÉDNI SI OBRÁZKY A SPOJ JE VŽDY SE SPRÁVNÝM NÁZVEM, KTERÝ SI POSLECHNĚŠ STISKNUTÍM TLÁČÍTKA.

Listen to instructions

	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐

2) PROHLÉDNI SI PŘIPRAVENÉ OBRÁZKY. DO KAŽDÉ ŘADY TOTIŽ VŽDY JEDEN NEPATŘÍ. POZNÁŠ KTERÝ? OZNAČ HO.

Listen to instructions

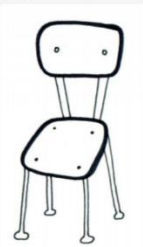
a LAVICE

b PENÁL

c ŽIDLE

d ŠVIHADLO

a MÍČ

b KOZA

c PÍŠTÁLKA

d BAČKORY

a PLÁŠTĚNKA

b UČEBNICE

c BOTY

d BUNDA

3) KDO JE KDO? STISKNUTÍM JEDNOTLIVÝCH TLAČÍTEK SI POSLECHNI, KDO VE ŠKOLE PRACUJE A SPOJ TATO POVOLÁNÍ S VHDNÝM OBRÁZKEM.

Listen to instructions

4) PEČLIVĚ SI PROHLÉDNI OBRÁZEK ŠKOLNÍ JÍDELNY A ELEKTRONICKOU TUŽKOU ZAKROUŽKUJ KUCHARĚ.

Listen to instructions

5) UŽ VÍŠ, KDO VE ŠKOLE PRACUJE? TAK NAPIŠ NEBO NAMLUV, KOHO VIDÍŠ NA OBRÁZKU.

BONUS: K ODPOVĚDI NAPIŠ/NAMLUV, CO DOTYČNÝ VE SVĚ PRÁCI DĚLÁ.

Listen to instructions

Answer recorder (optional) - Voice Video

Answer recorder (optional) - Voice Video

B U T I - [icons]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

B U T I - [icons]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

B U T I - [icons]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

OPEN QUESTION

OPEN QUESTION

6) ZAMYSLI SE, JAK BYCHOM SE V DANÝCH SITUACÍCH VE ŠKOLE MĚLI ZACHOVAT. SVOU ODPOVĚď NAPIŠ NEBO NAMLUV STISKNUTÍM AMPLIONKU.

CO UDEĽÁS, POKUD SI DOMA ZAPOMENEŠ KLÍČE OD ŠATNY (OD SKRŔIŔKY)?

[Listen to instructions]

B U T I - [icons]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

CO BYS MĚL/A SPRÁVNĚ UDĚLAT, POKUD PŘIJDEŠ POZDĚ DO ŠKOLY?

Listen to instructions

B U T - [bold] [underline] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - Voice Video

A CO UDĚLÁŠ, KDYŽ POTKÁŠ NA CHODBĚ PANÍ UKLÍZEČKU?

Listen to instructions

B U T - [bold] [underline] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - Voice Video

A CO MUSÍŠ UDĚLAT, POKUD JE PŘÁVĚ VYUČOVÁNÍ A TY POTREBUJĚŠ NA WC?

Listen to instructions

B U T - [bold] [underline] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size] [text color] [background color] [font size]

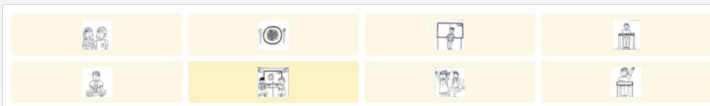
Write your answer...

Answer recorder (optional) - Voice Video

7) JAKÉ AKTIVITY PATŘÍ DO HODIN A CO NAOPAK DĚLÁME POUZE O PŘESTÁVCE? PODÍVEJ SE NA OBRÁZKY A ROZTŘÍDĚ JE. ČINNOSTI, KTERÉ PATŘÍ DO HODINY ZAŘAĎ DO ORANŽOVÉHO SLOUPEČKU A TO, CO MŮŽEME DĚLAT O PŘESTÁVCE, ZAŘAĎ DO MODRÉHO SLOUPEČKU.

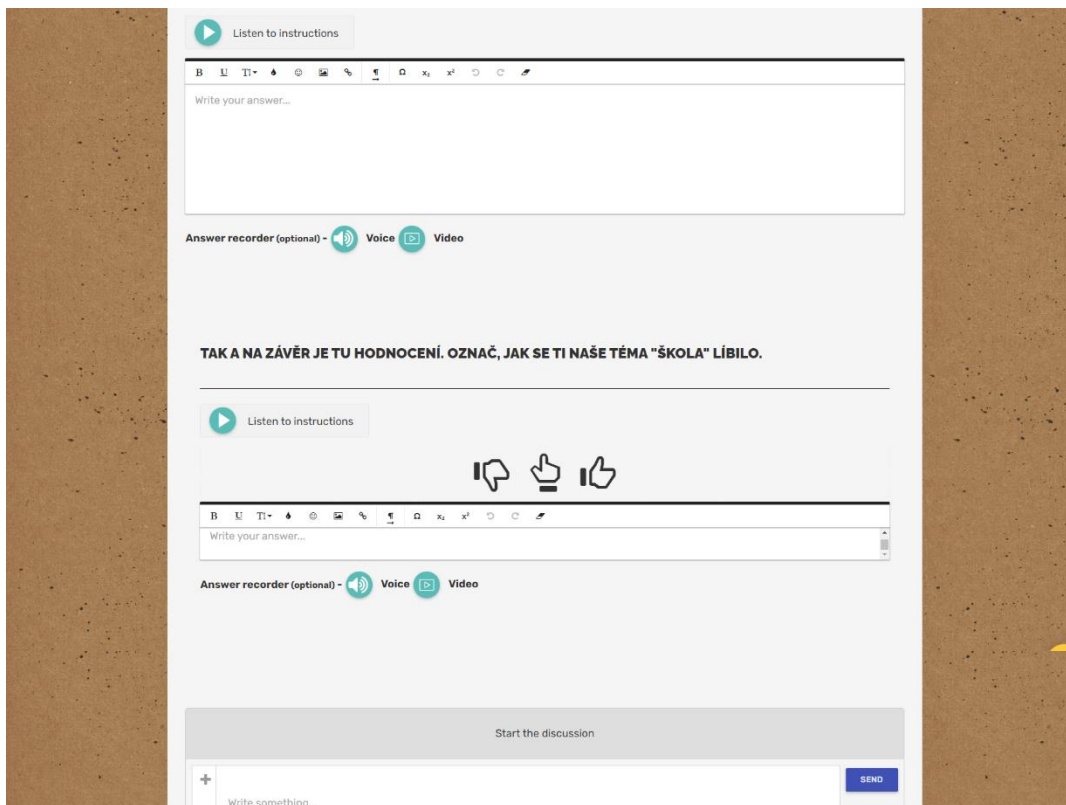

Listen to instructions

8) TĚŽ UŽ VÍŠ, JAK TO VE ŠKOLE VYPADÁ A CO SE TAM DÁ VŠECHNO DĚLAT. CO MÁŠ VE ŠKOLE NEJRADEJI TY? SVOU ODPOVĚĎ NAPIŠ, NAKRESLI NEBO NAMLUV.

Příloha B – ukázka slidů z videa *Rozmarýnka a Heřmánek se představují* a výukového videa *Rozmarýnka a Heřmánek ve škole*

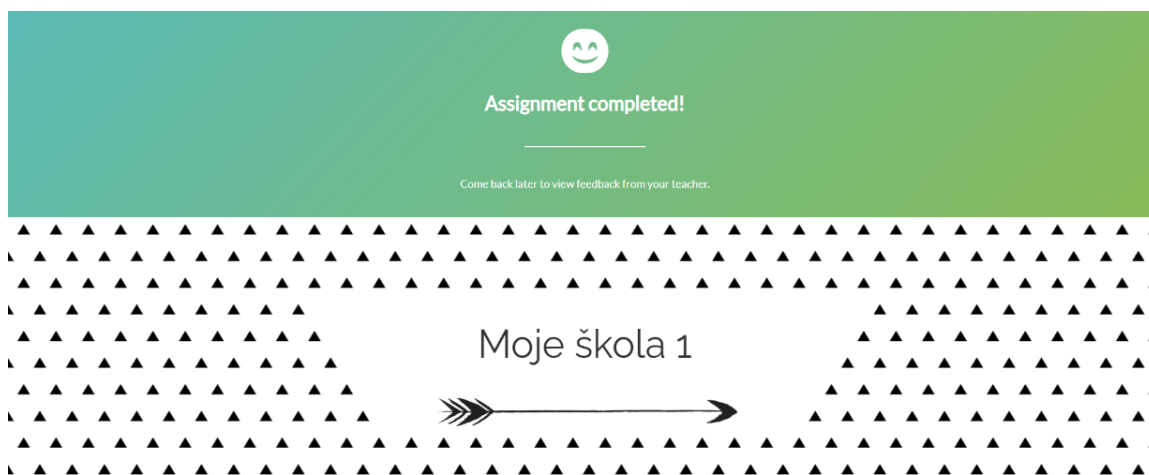
Heřmánek a Rozmarýnka

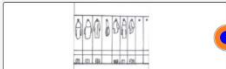

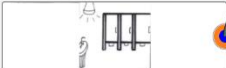

Příloha C – ukázka vybraného vypracovaného pracovního listu

1) PROHLÉDNI SI OBRÁZKY A SPOJ JE VŽDY SE SPRÁVNÝM NÁZVEM, KTERÝ SI POSLECHNĚS STISKNUTÍM TLACÍTKA.

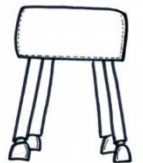

Listen to instructions

			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>
			<input type="text"/>

2) PROHLÉDNI SI PŘIPRAVENÉ OBRÁZKY. DO KAŽDÉ ŘÁDY TOTÍŽ VŽDY JEDEN NEPATŘÍ. POZNÁS KTERÝ? OZNAČ HO.

Listen to instructions

a LAVICE	b PENÁL	c ŽIDLE	☒ ŠVIHADLO
			
...			
a MIČ	b KOZA	c PÍŠTALKA	☒ BAČKORY
			
a PLÁŠTĚNKA	☒ UČEBNICE	c BOTY	d BUNDA
			

3) KDO JE KDO? STISKNUTÍM JEDNOTLIVÝCH TLAČÍTEK SI POSLECHNI, KDO VE ŠKOLE PRACUJE A SPOJ TATO POVOLÁNÍ S VHODNÝM OBRÁZKEM.

Listen to instructions

4) PEČLIVĚ SI PROHLÉDNI OBRÁZEK ŠKOLNÍ JÍDELNY A ELEKTRONICKOU TUŽKOU ZAKROUŽKUJ KUCHAŘE.

Listen to instructions

5) UŽ VÍŠ, KDO VE ŠKOLE PRACUJE? TAK NAPIŠ NEBO NAMLUV, KOHO VIDÍŠ NA OBRÁZKU.

BONUS: K ODPOVĚDI NAPIŠ/NAMLUV, CO DOTYČNÝ VE SVÉ PRÁCI DĚLÁ.

Listen to instructions

Kuchařka vaří.

B U Tl- [audio icon] [video icon] [share icon] [refresh icon] [close icon] [back icon] [forward icon] [search icon] [print icon] [download icon] [upload icon] [fullscreen icon] [exit icon]

Reditelka řídí školu.

Answer recorder (optional) - [voice icon] Voice [video icon] Video

B U Tl- [audio icon] [video icon] [share icon] [refresh icon] [close icon] [back icon] [forward icon] [search icon] [print icon] [download icon] [upload icon] [fullscreen icon] [exit icon]

Školník opravuje.

Answer recorder (optional) - [voice icon] Voice [video icon] Video

B U Tl- [audio icon] [video icon] [share icon] [refresh icon] [close icon] [back icon] [forward icon] [search icon] [print icon] [download icon] [upload icon] [fullscreen icon] [exit icon]

Uklízečka uklízí ve škole.

Answer recorder (optional) - [voice icon] Voice [video icon] Video

B U Tl- [audio icon] [video icon] [share icon] [refresh icon] [close icon] [back icon] [forward icon] [search icon] [print icon] [download icon] [upload icon] [fullscreen icon] [exit icon]

Paní učitelka učí děti.

Answer recorder (optional) - [voice icon] Voice [video icon] Video

6) ZAMYSLI SE, JAK BYCHOM SE V DANÝCH SITUACÍCH VE ŠKOLE MĚLI ZACHOVAT. SVOU ODPOVĚĎ NAPIŠ NEBO NAMLUV STISKNUTÍM AMPLIONKY.

CO UDĚLÁŠ, POKUD SI DOMA ZAPOMENEŠ KLÍČE OD ŠATNY (OD SKŘÍŇKY)?

Listen to instructions

B U Tl- [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons]

Poprosím spolužáka, jestli bych si mohl dát věci k němu.

CO BYS MĚL/A SPRÁVNĚ UDĚLAT, POKUD PŘIJEDEŠ POZDĚ DO ŠKOLY?

Listen to instructions

B U Tl- [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons]

Omluvím se paní učitelce a vysvětlím jí, proč jsem přišel pozdě.

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

A CO UDĚLÁŠ, KDYŽ POTKÁŠ NA CHODBĚ PANÍ UKLIZEČKU?

Listen to instructions

B U Tl- [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons]

Pozdravím ji.

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

A CO MUSÍŠ UDĚLAT, POKUD JE PŘÁVĚ VYUČOVÁNÍ A TY POTŘEBUJEŠ NA WC?

Listen to instructions

B U Tl- [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons] [Icons]

Pokud potřebuji na WC, zvednu ruku a poprosím paní učitelku, jestli můžu odejít.

Answer recorder (optional) - [Voice] [Video]

7) JAKÉ AKTIVITY PATŘÍ DO HODIN A CO NAOPAK DĚLÁME POUZE O PŘESTÁVCE? PODÍVEJ SE NA OBRÁZKY A ROZTŘÍDĚ JE. ČINNOSTI, KTERÉ PATŘÍ DO HODINY ZARÁD DO ORANŽOVÉHO SLOUPEČKU A TO, CO MŮŽEME DĚLAT O PŘESTÁVCE, ZARÁD DO MODRÉHO SLOUPEČKU.

Listen to instructions

HODINA	PŘESTÁVKA

8) TEĎ UŽ VIŠ, JAK TO VE ŠKOLE VYPADÁ A CO SE TAM DÁ VŠECHNO DĚLAT. CO MÁŠ VE ŠKOLE NEJRADĚJI TY? SVOU ODPOVĚĎ NAPIŠ, NAKRESLI NEBO NAMLUV.

Listen to instructions

B U T I - [Rich text editor icons]

Ve škole mám nejraději Hudebku, matematiku a tělocvik.

[Rich text editor area]

TAK A NA ZÁVĚR JE TU HODNOCENÍ. OZNAČ, JAK SE TI NAŠE TÉMA "ŠKOLA" LÍBILO. :-)

Listen to instructions

B U T I - [Rich text editor icons]

Write your answer...

Answer recorder (optional) - [Voice icon] Voice [Video icon] Video